

palócföld

irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat LXI. évfolyam 2015/1.

Aczél Géza, Egressy Zoltán, Hartay Csaba

TARTALOM

„kávéházi szegleten...”

● Aczél Géza	(szino)líra	3
● Pucher Bálint	Szinkronhangok – metaforák, egy lehetséges sorrendben	6
● Szunyogh Pál	A tél négy pillanata	13
● Hartay Csaba	A házak kikötők / Fényt vegyenek	14
● Kerber Balázs	Via Irnerio	16
● Filó Mariann	fehér / ahol nincsenek	18
● Nyilas Atilla	A Dunánál („Az ékeszszólásról” tíz tétele)	20
● Szili József	Idegen / Adagio cantabile / Vacsoraidő / Sárkány / Áll a baba áll	24
● Lededje Y’breg	Közelkép (SF-monológ) (H. Nagy Péter gyűjtése)	30

„S mást tevé-e te?” / Madách bónusz

● Szászi Zoltán	Csak mi lényeged?	32
-----------------	-------------------	----

Salgó Blues

● Juhász Tibor	Végérvény	34
----------------	-----------	----

Próza és vidéke

● Egressy Zoltán	Lila csík, fehér csík (Regényrészlet)	36
● Szendi Nóra	A cukrászdíler (Részlet a <i>Zárványok</i> című regényből)	41
● Szávai Attila	Mászókás lány	47

Kutatóterület

● Bedecs László	A konyha ablakán (Aczél Géza gasztro-versei)	50
● Horváth Kornélia	Géczi János költészetéről és a <i>Jutunk, de mire, édes úr?</i> című verséről	64

Találkozási pontok

● Nagy Csilla	„Kinek-kinek más és más...” (Beszélgetés Földi Gergellyel)	77
---------------	---	----

Kép-tér

● Kadlót Nikolett	Élet tükörfordításban (Varga Zsolt festményeihez)	82
-------------------	--	----

Ami marad

● Barna Péter	A szomszéd fűje sem zöldebb (Szávai Attila: <i>Hetedik emelet</i>)	84
● Debreceni Boglárka	Milliódolláros szemét (Andy Mulligan: <i>Trash</i>)	88
● Szigeti Jenő	A továbbgondolt <i>Tragédia</i> (Handó Péter: <i>Szín-tézisek</i>)	91
● Petróczi Éva	Úrilányok és úriasszonyok Erdélyben – a 17. században (Ugron Zsolna: <i>Erdélyi menyegző</i>)	93

A lapszámot Varga Zsolt alkotásaival és azok részleteivel illusztráltuk. A borító az *Épület* (2014), a *Tócsa* (2012) és a *Jackpot* (2013) felhasználásával készült. A 78. és a 81. oldalon Földi Gergely festményei szerepelnek.

Főszerkesztő:
Mizser Attila (attila.mizser@gmail.com)

Szerkesztő:
Nagy Csilla (csillester@gmail.com)

Képszerkesztő:
Földi Gergely (foldi.gergely@upcmail.hu)

Lektor/Korrektor:
Tóth Kinga (tothkinga@gmail.com)

Főmunkatársak:
Nagy Pál (Párizs)
Pál József (Salgótarján)
Tózsér Árpád (Pozsony)

Alapító:
Nógrád Megyei Önkormányzat
Közigyelése

Készült a Polar Stúdióban
(Salgótarján)

Támogatónk:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Médiapartnerünk:
Nógrád Megyei Hírlap

Kiadja:
Balassi Bálint Megyei Könyvtár
(3100 Salgótarján, Kassai sor 2.)

Felelős kiadó: Molnár Éva igazgató

Fenntartó:
Salgótarján Megyei Jogú
Város Önkormányzata

● Levélcím: 3101 Salgótarján, Pf. 18. ● Telefon: 32/521-560 ● Fax: 32/521-555 ●
Internet: www.palocfoldfolyoirat.hu ● E-mail: palocfold@gmail.com ● Terjeszti a Magyar Lapterjesztő Zrt. (LAPKER) ● Előfizethető a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban, a Palócföld Könyvek sorozatban megjelent kötetek megrendelhetőek ugyanitt ● Megvásárolható Budapesten az Írók Boltjában (VI. kerület, Andrassy út 45.), Balassagyarmaton a Kincsestár Könyvesboltban (2660 Balassagyarmat, Rákóczi út 61.), valamint Losoncon (Szlovákiában) a Phoenix Könyvesboltban (98401 Losonc, Kubinyi tér) ● 2015-ben megjelenik 6 alkalommal ● Egy szám ára 500,- Ft ● Előfizetési díj egy évre 3000,- Ft, amely a postaköltséget is tartalmazza ● Kéziratokat és rajzokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza ● ISSN 0555-8867 ● INDEX 25925 ●

ACZÉL GÉZA

(szino)líra

torzósztár

álca

tudom hogy eleinte az asszociáció még sántít mégis onnan kezdeném
amikor gyermekkorában
kipírult arccal a kis ártatlan számháborút játszik durva madzaggal a
keskeny homlokára kötve
ákombákkal felpingált számokat és aztán hol lebukik hol esztelenül
elrohan ha a bokorban
ellenséget lát majd elmereng ha felajzott hangon kiolvassák négy
számjegyét mi a hasznosabb
lekötni fejről gondosan konstruált fegyverét vagy küzdelme izgalmában
csalni s megremegő
hangon kiáltani be a tévest másokon pedig majd felháborodva kérni
számon amikor ők is újra játsszák majd az egészet ki tudja milyen lelki
tortúrával de már kezd szövődni a játékban egy
álarc s beépül a jellembe kezdetben valamiféle szolid álca mely megfelelő
helyzetben később a legdurvább módon leigázza gyanútlan játékos
környezetét a háttér persze ekkorra már régen elenyész az ártatlan
futkosásokból már kinőtt a zsarnok ki többé sosem fog fényre lépni lévén
füllentésekbe kövült akarnok s kis csalások lépcsőin magát szinte
morálisan feltornászta hisz
elkerülte a vesztesek örök átka amíg tovább számháborúznak mások
mellénézve e torz világot

álcáz

a katonaságot felnőtt fejjel mindig is utáltam szinte hihetetlen hogy kamasz koromban zajosan pergő partizánfilmekben borsózott a hátam hol sosem voltak döntetlenek ám egyre bőszebben hömpölyögtek elő a hurrá-tengerek miközben vég nélkül ropogtak a fegyverek melyek halálos robajában itt mindig csak hősök kerengtek túldoldalt pedig állatok így aztán a győztünk szerűn végül kibomló dallamot a gyerek elégedetten zárta magába kis lelkében nem képződött a harc semmilyen hiánya akár az először megírt versnek az apró érzelmek furcsa élményei naivan itt is beteljesedtek mint egy jól sikerült iskolás futballcsata aztán korosodva egyre feltűnőbbé lett a szenvedések áradata a széttépett testek horror látványa s a hátország nyomora meghamisított történelemírásoknak undorító sora békében a sok ostoba parancsnok melyek közül csak egyre nem haragszom mert míg egy felesleges gyakorlaton mások napokig sárban csúsztak-másztak odaszólt maga álcáz így aztán napokig hevertem a zöld homályban amikor győztes csapatunk tovább haladott nyomeltakarítóként egy ággal füttyülve sepergettem a megkínzott erdei utakon

áld

léteznek túl magas fogalmak amelyekhez az ember élete során szinte
sosem ér fel átszellemült
hittan túlzott hazafiaskodás beteges szeretet feleselhetnek legfeljebb sok
visszafogott erénnyel
melyekben az érzések apró tömbjei mögött diszkrétén megbújik a kétely
hátha nincs is hiteles
teremtő ki ezredévek mítoszába már alaposan belefáradt s egyre halkuló
jelekkel int valamiket
a bűnben porladozó új világnak míg tízparancsolata aztán menthetetlenül
recseg-ropog lassan
cinikus iróniája avitt közhelyként gyomosodik az erkölcsi romokon mivel a
nyár gátlástalanul
lop tiszteletlen hataloméhes és parázna s noha az intelmeket rutinból
időnként legyártja nincs mögötte valódi égi kontroll miként a bűsz hazafi
is jócskán mellédorombol amikor a kokárdás
mellét veri mialatt személyes gyarlóságait hempergeti alant talán csak a
szeretet bonyolultabb
képzeteinél némul meg a lant és próbálná a dalnok persze ekkor is
önironikus akarnok lassan
szétszálazni az önzést és az összetartozás misztériumába terelt létet
melyet ugyan egyszer szét fog zúzni az enyészet de meg is áld amíg érzed
ahogy bűvösen lehatárol az idegen külvilágtól

PUCHER BÁLINT

Szinkronhangok – metaforák, egy lehetséges sorrendben

Virtuális valóságok

A Nap egyre észrevehetőlenebb.
A homály folyton növekszik.
Az élőlények egyre bizarrabbak.
A mozgás folyton nehezkesebb.
A nyomás pedig egyre csak nő.

Vegyztizta helyzet: a siker csak az enyém,
viszont a kudarcért se hibáztathatok mást.
Már megszokottan egyensúlyozok végig a kötélén,
viszont a több száz pupilla úgy hat rám, mint az alkohol.
És nem az esés a legrosszabb, hanem a szégyen,
amiben nem osztozhatok senkivel.

Naplóbejegyzés 2012. 12. 6.

Állítólag nincs sok vissza az apokalipszisig, mindenesetre itt, a sivatag rádióobszervatóriumai között nem sok jelét látni. Se szabad szemmel, se a rádióhullámhosszokon. Csak azt találjuk a világűrben, amit ezelőtt is: élő, széteső vagy elhalt csillagok rendszertelen sugárzását, ritkán pulzások ritmikus hullámait. A Grateful Dead egyik tagja zenét is komponált a neutroncsillagok ütemére. S más bolygók lakóinak morzekopogásai, jelentéssel bíró jelek a galaktikus zajban még nem jutottak ide.

Abszolút nulla fok

Most már vagy húszadszorra látom a nagy falat, nem is akkora szám. Persze lehet, hogy a Földön állva mást mondanék, innen nézve elvegyül a völgyek és folyók között. Valter papának biztos tetszene ez, folyton a csillagászati albumokat bújta és még csak repülőn se ült. Az ott egy hurrikánnak látszik, azt hiszem Indiánál. Mindegy, jó párszor láttam már ilyesmiket.

Egy idő után mindenkin kiütözik a bezártság. A német nő tegnap elkezdett feldúltan magyarázni a lányáról. Hogy fogyatékos, de nem miatta lett ilyen. Aztán kapott egy nyugtatót és ágyba dugtuk. Nekem a negyedik hónapban jött ki ez, majdnem kimásztam úrruha nélkül az állomásról, annyira nem bírtam. Aztán én is kezelést kaptam, és maradtam.

Néha hallom a híreket otthonról, és ilyenkor általában örülök, hogy itt nem tesznek semmit olyan dolgok, mint például az árfolyamok ingadozása. És egyéb se változtat a helyzeten. Folyton csak a földrészek térkép-nézete, az ismerős hangok, a megszokott súlytalanság és a biztonsági zóna, amit nem lehet az állomáson kívül elhagyni. Azon túl pedig a bolygó, amit csak a monitorokon láthatunk közelről, se íze, se bűze, csak amit belé tudunk látni, a vákuumon át.

A tudós epilógja

Vége a mai vizsgálatoknak. Most már azt is tudom, hogy mekkora esélyem van agyvérzésre, így tisztában vagyok a kilátásokkal a legveszélyesebb testi és szellemi anomáliákra. A jelek szerint jó körülmények és mozgás mellett megélem az átlagéletkort, aktív leszek a nyugdíjig, valószínűleg egészséges gyerekeket nemzek. És ha elkerülnek a nagyobb traumák, egészséges az érzelmi környezet, nem fogok túllépni a normalitás határain.

Tudom, hogy mit kellene a mai nap során tennem, hogyan kellene beosztani az időt, és azt is, mit tanácsos elkerülni. Hogy mi dob és dühít fel. Ha tovább folytatom a vizsgálatokat, már úgy fogom látni magam, mint a tudósok egy klónozott állatot. Csak a külvilág marad láthatatlan, akár az élőlények lehetséges nyomai a Marson, a felszín alatt.

Címtelen

Vágtatnék veled tovább az éjben, az álmok foltos indián lován... már megin' ezt a szart játsszák, nem igaz, hány éves már ez a nyáladás. Annak idején is már ez ment, amikor elkezdtem Süminél kamionozni. Akkor még jónak számított a fizum, mindig megvettem a legokosabb telefonokat, nem úgy, mint most.

Még úgy három óra a telepig. Valami igazán történhetne száznyolcvan perc alatt, mondjuk egy jó kis suna áll a lerobbant kocsijával az út mentén, megállok neki, aztán úgy megy minden, mint a 18+ filmekben szokott. Vagy beszáll egy olyan zakkant stoppos, mint akit a múltkor az autópálya közepén szedtem fel. Előadta az elméletét a fogyasztói kultúráról, ahogyan elnyel a gépezet, aztán kihasznál és eldob, amikor már nem vagy hasznos neki. Meg ahogyan rabláncon tart a politika, meg a média és a háttérben a titkos társaságok, akik mozgatják a szálakat. Nem nagyon hittem neki, de úgy látszott, hogy elégedett a Krisna-völgyi életével. Az azért jó érzés lehet.

Most fel az autópályára, egyelőre senki a leállósávon. Mindenesetre még van úgy százhetvenhét percem, a levegő jól esik és biztatóan mutat a végtelenbe a sztráda.

∞

Tegnap elugrottam néhány párhuzamos világegyetembe és megkerestem magamat. Az elsőben éppen előléptettek egy cég marketingosztályán, a belvárosban egyedül lakom egy bérlakásban és mindenki elől titkolva transzvesztita klubokba járok. A következőben még mindig bölcsész vagyok, tüntetni járok bármely közszereplő bárkit sértő megszólalása miatt, egy kortárs skandináv film és egy ÉS-cikk között profi pornófilmeket nézek. Legutóbbi kezdeményezésemet egy pszichológia szakos csaj azzal utasította vissza, hogy még nem dolgozta fel az apakomplexusát. Egy másik világban rakományokat fuvarozok az országban, a pénzzel nem számolok el szabályosan, néha fellépek gitárosként a garázs-rockegyüttesemmel, sok akkordot nem tudok, de a közönségnek így is tetszik. A negyedikben nő vagyok, a két diplomámmal megyek egy újabb állásinterjúra, ahol a pocakos igazgató megint a magánéletemről faggat. Az ötödikben egy bulvármédium stábjában dolgozom, a felfuttatott énekeseket hajszoljuk a trendi klubokban, aztán kiröhögjük őket, a csajom meg folyton azzal nyaggat, hogy mikor megyünk már el Krakkóba. Et cetera.

A materialista Jónás a fennsíki csillagvizsgálóban

Innen szétnézve megváltozik a nézőpont, hiszen csak egy vagyunk a százmilliárdnyi bolygó közül. Talán a milliányi közül is csak egy, amelyiken élet fejlődött ki, bár az is lehet, hogy az egyetlen. Minden bizonnyal semmi sem kötelezi a molekulákat arra, hogy élőlényeket építsenek fel. Kifejlődhetne és széteshetne a kozmosz anélkül, hogy valaki is képes lenne megfigyelni és megérteni.

Tudom, hogy egy balszerencsés régióban élsz és a magánéleted kiábrándulások sorozata. De mégiscsak része vagy az öntudatos létezésnek, és nem vagy se fogyatékos, se ostoba. Még mindig van kilátásod arra, hogy nyugodtan élhess, elégedetten a körülményeiddel. Akár hálás is lehetnél azért, mert keresztülmentél azokon a tortúrákon, amelyek elfogadóvá és ábrándozóvá tettek. Még ha nem is fogsz meggazdagodni ezekből a vonásokból. És már nem olyan sokáig fogod úgy tekerni a biciklidet, mint most.

SZUNYOGH PÁL

A tél négy pillanata

1.

Ördögszekér küllőit kiveri a dér
December-bodnár kopácsol naphosszat.
Hegyek hónaljában hajnalig
Halmazállapotot vált a patak.

2.

Közelebb húzódnak a latrok Jézushoz
Savanyú szél püföli a Golgotát.
Csörrenő szarkák zsémbes hada
Sorsot vető zsidó katonák.

3.

Közelebb topognak egymáshoz a fák
Fellöknek egy csapdát – az acél lecsap.
Éhkoppon maradt cinege énekét
Keresztre feszíti a fagy.

4.

Közelebb bújnak egymáshoz a sorok
A rím angyalhajjal kantározott szilaj mén.
Hófehér lankáid között nyargalász
Csak szemed fekete, akár hóember szemében a szén.

HARTAY CSABA

A házak kikötők

Dobókockák. Hatpontos ablakkal.
Bennük megy le a nap. Üvegeik pirosak.
Csorog róluk a napszakok bádogfénye.
Odabent a bezártság visszanyelt kiáltása.

Lámpát gyújtanak. Mintha egy barlangban.
Az egyetlen láng, és a felderengő arc.
A homlok. A falak homlokok. Magas idő.
Lámpát gyújtanak, a pincében elejtik a kalapácsot.

Hangok, öblös vízcsobogás. Elvezetés.
A zárok nem nyílnak. A nyílások elzárnak.
Kibirhatatlan várakozás. Csengettek.
Hátha vendég érkezik. Most már egyfolytában.

Folytonosan csengetnek. Kong a távoli harang.
Kialszik a hó, megmelegszik a hűtött emlék.
Szekrényből bukik ki a ruhabála. Szétomlik.
Ingek, kalapok és zoknigurigák. Eldugott, lejárt pénz.

Az utca, mint egy rég kiszáradt folyó medre.
Már hajnalodik, de még égnek a gyertyák odabent.
Ezek a házak kikötők. Épp most hal meg valaki.
Már nem csörög a lánc. Megszakad. Gyász köttet.

Fényt vegyenek

A felszínre ért bányász lámpája kerékpárkormányon leng.
Szőnyegetek gurítanak a naposok. A párkányon kihűlt kakaó.
A táblák nyalókák. Fémes ízük, mint a vére. Villognak.
Kontyos néni könyököl ki az ablakból. Várja a fiát.

Nem jönnek autók. Mozdulatlan sün a csend mondatzáró pontja.
Összegömbölyödik a távolság, mint túpárna, úgy tapintható.
Szúr a szíve a hazatérő részegnek. Kulcsát keresi zsebeiben.
A kapu, mint egy végleg befejezett ásítás. Nincs beengedés.

Ezzel a stádiumon túli napszakkal már nem lehet vitázni.
Víz alá süllyedt, működő oxigénpalack, ami még éltetett, amikor.
Az utca lábmagasságában pincék nyirkos ablakcsíkjai.
Ott, a mélyben, ami már nem merül tovább, kiemeli a reggel.

Fényt vegyenek. Feltámadó, házak kártyalapjai közt lézengő szelet.
A kerékpáros leereszkedik, az utcavég szakad zsinórját markolva.
Az első ébredő felül odabent. Állatok moccannak. Tilos tartani őket.
Tarthatatlan. A fuvarozó nézi a néma zongorát. Délig el kell vinnie.

KERBER BALÁZS

Via Irnerio

A Via Irnerión a fák,
mint magas zöldben
tűzlabdák a nyáron,
a házak kis szigetek,
sárga kőből épült
rengeteg, és integetnek
a piros buszmegállók.
Rajtuk fehér felirat,
a megálló neve,
egy nézés íve,
ahogy szemem elszalad
a fényes erővel.
És ahogy páran átérnek
a zebrán, mint fa lombján
a fény, öltözetük pörög;
levéltölcsér az úton.
Sétálok a járdán;
sugarak dereka
az épületek közt,
egy fa tetején
átvillan az öblös mély,
amit csak szekrényekben
látok. Ruhák pora,
bó az ég, mintha fejem
nyomná. Sétálok
valaminek a végén,
de hogy minek, nem
tudom, csak a hőség
remeg, a levegő, a kövek.

A séta lehetne könnyű
vég, de hová lesz a sokfelé
terpeszkedő délután?
Annyi irány, hogy jobbra,
balra nézek, eltűnőben
vagyok én és a sietségem
is, kapkodva szívom a levegőt,
aranylanak a házak
a lassú morzsolódásban.
Hintaórület; szilárdan áll
szemben két ház, köztük
halad az allé, a felcsapó
emlékezet pedig a karoké,
lábaké a buszmegállóban.
Vagy attól remeg a gyomrom,
hogy a levelek minden
fényében egy-egy emlékem
hordom, melyek úgy taposnak
egymáson, ahogy rezeg
a levegő? Nyitott a zöld,
és végig az úton nyitott
a sugarak szája; amit
most kérdek vagy tátogok,
az ég azt formázza.

FILÓ MARIANN

fehér

körénk feszített fehérség az elnémulás.
megrepeszti az ujjlenyomatokat,
a leheletet az ablaküvegen,
amelyen keresztül régebben meglestelek.
tudom, nem vetted észre, pedig reggelre
mindig telerajzoltam a párkányodat a frusztrációmmal.
elsápad köztünk a viszony.
most is csak bólogatsz, ütemesen,
mint kiszáradt napraforgófejek az országút mellett,
és arra vársz, hogy jóvátegyem a te hibáidat is.
ilyenkor hiszem, nekünk már az egyeneseink is különböznek –
hiába makacskodnék, mind másfelé futnak,
széttartanak ezekbe a galambősz anyagokba.
túl üres körülöttünk a levegő, és nem tudom már,
melyik szemszög a csalóka, hogy félrevezethessem magunkat.

ahol nincsenek

csak elkezdni tudom az éjszakát
más fejezi be helyettem
idegen szögben ülök magam mögött
egésznek látszanak a csillagok
két kezébe fektetné a holdat
univerzum bolygók és rendszerek
feketék a szemcsék ahol nincsenek atomok
egy gondolat cernája az agyvelő mentén
mint a soha-nem - - percei a zavarnak
ehhez a lélekcsend az egyenes amely

valaki
miközben
innen
s mintha
az a tusarcú
nélkül
akár
elhullott
kevés
megszakad

NYILAS ATILLA

A Dunánál*

(„Az ékesszólásról” tíz tétele)

I.

Egy ízben már eltökélni véltem magam,
hogy öngyilkos leszek, mégpedig leugrom az egyik hídról.
Előtte megnéztem a „Háry” daljátékot, s amikor
nemzeti büszkén hazafelé utazván az Erzsébet hídon,
a buszról a Dunát nézve felötlött, csak derültem rajta.

II.

A tükör jég Szabadság hídon
lapátolni nemigen volt mit,
fölsóztuk gyorsan, s egy ideig
még ott szorongtunk a pillér szélvédett oldalán,
ritka autóktól türelmesen kerülgetve.

III.

Az „Üvegtörők” hatására egy ideig
vagy háromnegyed órával hamarabb indulva
a Fehérvári és a Bartók Béla úton,
a Gellért rakparton és át az Erzsébet hídon
gyalog jártam iskolába.

IV.

Jó volt annál az osztálytársaméknál
átvideózott házibuli hajnalán
a beáramló friss folyószagban
a Gellért-hegy és sirályvijjogás hátterével
hallgatni a „Jó szelet kívánok”-at.

V.

Érettségiztető magyartanárom
Bem rakparti házánál a szerenádon
lefeködtem a járdára hanyatt,
karom széttárva, s a többiek
körberaktak égő gyertyával.

VI.

Leülni vele a kimódolt Duna-parton,
kitérve arra, ahol semmi dolgunk,
úgy téve, mintha lenne időnk erre,
s mi ott a lépcsőn a helyünkön volnánk:
utáltam, mint a hideglelős parkokat.

VII.

A szentendrei főnyen, hanyatt
egy vörös hajú lány ölébe hajtottam fejem.
Még aznap egymáséi lettünk,
és maradtunk azután sokáig,
bár sosem voltunk azok igazán.

VIII.

Ahogy leereszkedtem „Miskolc Rózsadombjáról”
a Mikes Kelemen utcán, és hogy elérjek
a Pártszékházba, át kellett kelnem
a „Felszabadítók útján” (tulajdonképpen a Szemerén),
olyan volt, mintha a Dunán, mintha Pestre.

IX.

A Rácz-kertben vagy környékén jöttem rá
vagy állapítottam meg újra,
hogy a szabad víz közelsége
akkor is fontos és jó, ha se nem látjuk,
se nem halljuk onnan.

X.

Amit nem tettél meg, örökre kísért:
csónakot bérelni a Római-parton,
a lakodalomból elszöktetve új asszonyod
lecsorogni Szentimrevárosig,
s a Gellért szállóban tölteni a titkos nászéjszakát.

* A szerző a kézirat elkészítése idején NKA alkotói ösztöndíjban részesült.

SZILI JÓZSEF

Idegen

(Nyilas Atillának)

Talán ez volt a délutáni álom
vagy estébe hajlott a délután
gyerek voltam s vendégségbe mentem
egy társamhoz de bután és sután

még hogy én foglalkozzam vele
idegen volt minden s nagy félelem
magamtól hogy csak ennyi vagyok
s hogy ez a jelen végtelen

felnőtteskedett az apja ennyit értett
az az álmomban én voltam gyerek
vigyázzak tudtam nehogy bármit tőlük
magammal vigyek mikor elmegyek

de hova nem volt múltam sem jövőm sem
s akibe ébredtem annak pedig
ismeretlen volt ez az álmodott lét
s furcsa hogy ezzel most ismerkedik

Adagio cantabile

Tudom hogy meghalok ha egyszer jól megy
az *adagio cantabile* s akadt
idő mikor sokat kihagytam s látszik
beszámítódott még mindig vagyok
a játékom még mindig éktelen
kellene hozzá még egy évtized
pedig igyekszem vicces ez amúgy
ha most ítélnék életfogytanig
hamar elfogyna az a kis idő
bár az a kvartély hát nem is tudom
még nem próbáltam pedig néha már
azt hittem hogy ezt sem fogom megúszni
és úgy jövök ki ahogy Eörsi Pista
már vidáman mikor a parlamenti
könyvtár olvasójában összejöttünk
véletlen volt s már nem véletlen ez sem
majd legközelebb a Rákóczi út
teljes hosszában a Keletiig
mesélte az egy vesszős jelzőrendszert
a fordításban ott tartott s remélem
nem csak értetlen kérdéseim voltak
lehet-e ezt így utólag remélni
s remény-e a visszamenőleges

Vacsoraidő

Kígyóktól félek tehetetlenül
húz és taszít az öröklött iszony
akár egy szörnyű szakadék előtt
a Grand Canyonhoz úgy kiállni hogy
ne lehessen a vonzerőt kiállni
az e fajtának a sikló is kígyó
s a gyík se gyík parányi krokodil
kígyófélszemből nincs ami kigyógyít
pedig kamránkban a befőtt között
spirituszban egy éveig elállt
igaz csak sikló volt az istenadta

A méltóságos napszállat alatt
a part mentén egy késő nyárszaki
homokzátonyra tolom a hajót
magam alkotta vitorlásomat
büszkeségem haló porában is
s észreveszem hogy burványlik a víz
azt hittem ezt a szót is én csináltam
mígnem a tasi udvarlás után
a Kis-Dunán horgásztól hallom a
tört propellerrel zötyögő hajón
nem hittem hogy előttem létezett
szókincsem amúgy megvolt nélkülem
temérdek szó és milyen régiek
milyen szaporák s még fejlődnek is
a „zene” szónak többes száma lett
s kétségen kívül kihalt már a „két”
ha boltban mondom csak hetet jelent
agg számból úgy hallják hogy „h” a „k”
visszatérve a hiúságomat

így legyezgető elkalandozásból
észreveszem mint mondtam hogy a víz
burványlik a hajó két oldalán
s halad a menedékes part felé
a vízburványlás vele az ok is
két sikló siklik a sík víztükör
finoman emelkedő felszíne
alatt haladva csak alig sikolva
odébb a náddal benőtt part felé
fokozatosan egymást közelítve
köztük aztán előttük egy csapat
ezüstös hal szökik előbb a vízben
majd vergődve a nádtorzsak között
mintha tudnák de mit ér a tudás
a siklók szájukban keresztbe kapva
a kicsiknek viszik a nádba be
csodás volt ez a kerítő fogás
csodás ösztönű családgondozás
csodálatos halászat micsoda
agyműködés és együttműködés
a halaknak meg micsoda halál

A koraesti szúnyoghaddal küzdve
a padon mi is vacsorázni kezdtünk

Sárkány

A mások torca szakadtából ordítok
torkaim vannak barátom torkaim
hétfejű sárkány lettem égetni fog a vérem

Áll a baba áll

Az ebédlőasztal túlsó felén
a kép alatt a régi heverőn
Anett Barna és Mirella kiről
látszik hogy valamilyen terve van
maga alá vonja a lábait
nem mászni készül nincs is annyi hely
az apja karjába csimpaszkodik
nem az ölébe készül vár amíg
az izmaiban megfogalmazódik
ami a legősibben emberi
a felegyenesedés kényszere
a súlytöbblet alatt a lábikó
még visszaroggyan csak ennyire telt
de nem nyughat tagjaiban nyomot
hagyott a gond s nyomul mint gondolat
hogy fel megint s a tudás hogy hogyan
még egy kísérlet s mint a gyertyaszál
a baba áll a kis Mirella áll

LEDEDJE Y'BREQ

Közelkép

– SF-monológ –

Vajon melyik lehet az avatár igazi énje?
Az érzelmi debil technokrata géptolmács?
Vagy a fekete humorú, tenyérbemászó tapló?
A kultúrabeli hajók mind ilyen infantilisak?
Mi a legokosabb, amit tehetünk?

Egy magamfajta bioentitásnak nem célszerű
ott tartózkodni, ahol plazmasugarak röpködnek
és kőkemény technológiai hadviselés folyik.
Egyelőre biztonságban vagyok, de a helyzet
egyik percről a másikra megváltozhat.
Lehetséges, hogy a következő pillanatban
egy mentőkabinban találom magam, úton
a legközelebbi lakatlan bolygó felé, vagy
egy szál zseléruhában sodródok odakint az űrben.
Ha lenne idegmíderem, elmenthetnék a státuszomat.

Különben tudtad, hogy vannak olyanok, akik
kimondottan azt szeretik enni, ami az avatárokból kijön?
Ne csókoljalak meg elől-hátul?
Nem csíped a kis kék fickókat, mi?
Mit jelent az, hogy eldurvul a helyzet?

Az apokaliptikus látványtól elakad a lélegzetem, a világ, amelyben felnőttem, és amelyet úgy ismertem, mint a tenyeremet, fölemészti a lángorkán. Perzselő szél söpör végig a tájon, fekete koromfelhőket görgetve sebesen maga előtt. A forróság az arcomba lehel, mégis reszketek. A fejetlen test meginog és tompa puffanással eldől, a földön még rángatózik egy darabig, aztán már csak a vér pumpál csendesen a nyaki csonkból. Felkavarodik a gyomrom, majd' elhányom magam.

Szenvedni akartok, félni és rettegni?
Mennyire megbízható ez a szimuláció?
A pokolelles oldal támogatására kötünk szövetséget, igaz?
És ki fogja elvinni a balhét?
Ki tudná megmondani, pláne ennyi idő távlatából?

(H. Nagy Péter gyűjtése)

SZÁSZI ZOLTÁN

Csak mi lényeged?

nem adhattál mást csak mi lényeged
tudom
botor férfiként máig nem értem
mitől volt csábos illatod
mosolyod mit dobtál felém a bálon
szívembe zárni könnyedén miért
tudtam
majd megint az a tánc
oltárán Tersziphorének az áldozás
annak bűvös csábítása elvitt
tőlem
bálba csábultál
három gyermek anyja
ki feledted temettél már te kisdedet

te ippi érkeserűi és bélmezői Fráter Erzsébet
ki születted 1827. július 20-én Csécsén
Fráter József és sarudi Batik Lucia első gyermekeként
béke hát béke legyen köztünk
18 éves voltál nászéjszakádon
ó édes gyenge hamvas tiszta nőm
ölelésünk áldásba s búra fordult a szülés
két évvel a forradalom előtt
Aladár Jolán Borbála
így hárman ők
s míg Kossuth titkárának bujtatása miatt börtönben én
te cédaságra adtad magad úrnő
botrányt botrányra hozva Losoncra bálba mentél
nélkülem s már megint a tánc
az ördög hívó szava Lucifer maga volt táncmestered ugye
hát elmentél akkor

szavam s írásom adtam 840 forintokat neked évente
megadom ne légy nyomorban
s Jolánt is nevelheted de te
léha kinek gyíkokból fonják nyakékét
ki hóhérral kerengve carmagnolét a forradalom keringőjét
máig járod fejemben míg Danton feje iszamos deszkáról gurul
te elhagytad az emberséget s engem
varjúfekete szomorúságra ítéltél
örök asszony ki mézből méregből gyúrva lettél
kinek teste forróság ernyedte indulat kéj vágy s keser
hát átkozzalak én
ki mindvégig szeretett
te áldatlan asszony
ki Váradon Margittán Cséhtelegen Tótin Terebesen Élesden
henteregtél kocsmákban árokban kapuk alatt
isten miért kellett tudnom rólad
miért maradtam mindvégig tiéd
s te ki írtad ezt
„a' minden napi kosztomat a' fogadóban fizetni nem vagyok képes”
míg én betűimet a Nagy Mú-be róttam
oroszlánbarlangom sötét sarkában
megbarnult pipák közt én szégyelltem magam néember
szívem se bírta már a rút világnak gonosz ütemét
előtted bő tíz évvel kibújtam a világ öleléséből
mégis megajándékoztalak az örökkévalóval
hogya Éva vagy
kinek ölében
világ születik újjá
ha én holt vagyok is
s mondja tollam szerint az Úr
bízva bízzak
te kevercs
te mégsem adhattál mást
csak volt s mi igaz lényeged
most már a béke
a béke legyen hát köztünk

Lucifer te idd ki hát most fenéig saját mérgeidet

Végérvény

JUHÁSZ TIBOR

Még hárman ültek a szobában, kettő, nem bírván tartani a lépést, már lefordult a székről. Olyan békésen hortyogtak az asztal lábai körül, ahogyan csak a fiatal alkoholisták tudnak. Zoltán irigyelte őket. Nem szerette az italt, másnap mindig fáj a gyomra és a feje, de muszáj volt bírnia, ha nem akarta, hogy cikizzék őt a többiek. Velük ellentétben ő nem élvezte a részegséget. Amikor ivott, levertté, csöndessé vált, belassult körülötte minden, és bár a poharak után egyre fáradtabb lett, nem bírt elaludni. Márk és Ben viszont jól szórakoztak. Miután összefirkálták a két hortyogó arcát és cigarettahamut szórak a nyakukba, kitöltötték az újabb kört.

– Úgy hallottuk, elköltöztök, fordultak Zoltán felé, miután mindhárman az asztalra csapták a poharat.

– Igen, válaszolta a fiú. De nem hinném, hogy lesz belőle valami. Apám nem akar elmenni, anyám szerint itt kellene befejeznem az iskolát. Szóval olyan, mintha inkább maradnának.

– És te? Te mennél, kiáltotta hangosan Ben, akit mindig harsánnyá tett az alkohol, és ilyen állapotban nagyobb szó volt neki a barátság, mint amekkorát fel bírt fogni. Zoltán nem tudta, mit feleljen. Az igazat megvallva még nem is gondolkozott ezen. Itt nőtt fel, ide kötötte minden. A Gorkijról az Acélgyári út végére járni minden hétköznapi elég nagy távolság volt ahhoz, hogy eleget lásson. Barátnőjét is itt ismerte meg, ahogyan az apja az anyját. Szülei dolgoztak már a város minden szegletében, tisztán tartották a munkásruhákat és az erkélyt, hiszen tudták, hogy a külsőségek képviselik egy család becsületét. Bár ebédnél és vacsoránál alig beszélgettek, soha egy hangos szó nem hangzott el közöttük. Zoltán élvezte ezt a porhanyós idillt.

– Te mennél, kiáltotta újra Ben. Valójában Zoltánnak is elég lett volna az, ami a szüleinek. Neki bőven megfelelt az a lakás, amelyikben született és

élt. Sokszor gondolkozott azon, hogy mivel fog majd foglalkozni, ha felnőtt. Apja munkáját kedvére valónak találta, mégis olyan érzése lett tőle, mintha egész életében ugyanazt kellene csinálnia. De a munkavédelmi bakancsot a legférfiasabb viseletként képzelte el, és boldog lett attól, hogy az anyja egész délutánját a konyhában tölti. Semmi kivetnivalót nem talált abban az életben, ami rá várt. Ben keze ökölbe szorult. Márk látta, hogy mire készül és hátrébb húzódott. Neki is elege volt már Zoltán szűkszavúságából.

– Csak kíváncsi vagyok, felelte csendesen a fiú, és félénken társai szemébe nézett. Egy darabig bámultak egymásra, aztán Ben lassan, drámaian megfeszítve a testét, lefordult a székről.

Lila csík, fehér csík

(Regényrészlet)

EGRESSY ZOLTÁN

Nagy idők kis tanúi vagyunk, hajtogatja a nagybátyám élete utolsó éveiben, ekkor már nem farag talpba karácsonyfát, baráti körökbe jár, veszprémi gimnázium, énekkar, régi társaival együtt emlékezik volt dolgokra, elkezd felmondani élete történetét egy ócska, rossz minőségű magnóra, különösebben nem érdekli a rokonokat, akiket értesít nagyszabású vállalkozásáról.

Talán lesz majd, aki meghallgatja, amikor a végére ér, már amennyiben nyílik rá mód, sajnos nagyon halk a felvétel, annyira, hogy visszaellenőrzéskor ő maga sem érti jól, bosszankodik, amiért nincs jó diktafonja, miért nem veszek neki, nem vagyok elég kíváncsi, ugyanaz játszódik le, mint sötét istennő nagyanyám esetében, ő szóban kezd bele nemegyszer utolsó tiszta éveiben egészen elképesztő huszadik századi történetekbe, egyik-másik hallatán megértem, miért ad biztonságérzetet neki, ha ő irányít másokat, nem fordítva, de alapvetően csúnyán tolom el a dolgot magamtól, majd, majd, gondolom, egyszer majd elmondatok vele mindent, amit megélt, amin túl van, rögzíteni fogom, amit megtudok, addig halogatom, míg késő lesz, mire észbe kapok, már nincs kivel beszélgetnem.

Nem világos, a nagybátyám végül meddig jut el, a kazetta nincs meg, a nagy idők is elvesznek, a kis tanúk is, egy-két szavajárása marad meg az emlékezetekben, *pillanat*, mondja sokszor, *most mondom*, ez a másik, többnyire indokolatlanul használja a szókapcsolatot, a *most* egyáltalán nem érthető, mintha indulat volna benne, mintha sokadszor erősítene meg

valamit, pedig nincs mit cáfolnia, türelmesen hallgatják, mégis így vezet be egy-egy sztorit, ez is meddig marad meg, ez az emlék róla, csak amíg él, aki hallotta, *ó, idő szála, hangszálak*, nézem, ahogy egy kispesti templomban leperegnek a hamvai, furcsa temetés, először látok ilyet, ebéd követi a közlben, nem vagyunk sokan, anyám tartja magát, amennyire tudja, választ valamit, talán vagglytal is májat, de nagy étvágya nincs.

Nézem őt, ahogy ül szemben velem, az asztal másik túloldalán, szelíden fogadja most is, amit rámérnek, hullnak ki az emberek az életéből, alig maradtak már, eszembe jut, ahogy orvoshoz visz tizenhárom évesen, a biztonságérzet, ahogy mellette elfelejtek izgulni. Takács Zsoltitól jövök haza, néha átmegyek hozzá délután, zenét hallgatunk és a foxyjával játszunk, ő az aktuális haverom, arról győzköd, hogy a sztereó azt jelenti, ugyanaz szól két hangfalból, ellentmondok, dehogy ugyanaz, épp az a lényeg, hogy más, az előszobájukban faasztal áll, odakapok a vita hevében, becsusszan a körmöm alá egy hosszú, vastag szálka. Nem áll ki a vége, nem fáj, de tudom, ott nem maradhat, azt is tudom, hogy magától nem fog kijönni, próbálom feszegetni a körmömet, nyúlnék alá, nem megy, pánikba esem, tartok az orvosi beavatkozásoktól, márpedig, úgy tűnik, szükség lesz rá, gyorsan elbúcsúszom, hagyom a sztereó-témát, igazam van, de nem tudok másra koncentrálni, csak a magam bajára, hazarohanok, lefekszem az ágyamra, végiggondolom, mi jöhet most, aztán kimegyek, muszáj szólnom, anyám öltözik, indulunk az ügyeletre.

Nagy bajom nem lehet, nem tépik le a körmömet, nem lesz műtét, minden elrendeződik majd, áthömpölyög belém anyám alapnyugalma, nem kellemes, amit csinál az orvos, még káromkodom is egyet félhangosan, van egy kis felfeszítés, de ki lehet bírni, anyám végig mellettem áll, rá figyelek, nem a beavatkozásra, csak ez ne múljon el soha, ez a mi páros létezésünk.

A temetés magyarázhatja valamelyest, mégis különös, melyik a másik emlék, ami eszembe jut a kis tor alatt, valamivel későbbi esemény, kórházból érkezik haza, látogatóban volt az édesanyjánál, nem kulccsal jön, csönget, ezt nem értem, megyek ajtót nyitni, révetegen áll, először az állapotától rémülök meg, aztán attól, amit mond, *element* az anyukája, senki halálát nem nevezi máskor ezzel a szóval, *element*, csak ennyit mond, ott van benn, amikor megtörténik, nem számít rá, nem mondja senki, hogy ennyire gyors lesz a lefolyás, ül az ágy mellett, látja az utolsó sóhajokat, a legutolsót is, valahogy hazabotorkál, de a kulcsot már nincs ereje elővenni, átölelem, nyilván ügyetlenül, apám is kiér az előszobába, azt tanácsolja, igyon valamit gyorsan, konyak van kéznél, eddig tudom ezt a kora estét, innen törlődik, a szobámba menekülök, a biztonságos posztereim alá.

Mert amikor nekem kéne mellette lenni, nem sikerül mindig jól, a tengerhez se viszem el később, pedig hogy szeretné látni, amikor végre elhatározom magam, már nem tud hosszabb útra indulni, egyéb kékségeket

is szeret, nem csak a tengert, ékszereket például, elég néznie, nem akarja birtokolni, és nem az értéke számít, csak a szín, a szép kék, álldogál sokáig egy-egy kirakat előtt, észreveszem, mit figyel, megkapja a medált karácsonyra, hordja, büszke rá, jól megy a kék szeméhez, gyerek lesz, ahogy gyönyörködik benne a tükör előtt, nézem az örömét, nem kell sok neki, boldog.

A karácsonytól is, úgy, ahogy van, bár soha nincs hó, mint gyerekkorában Veszprémben, viszont vannak unokák, akármilyen nagyok, azt játsszuk, hogy kicsik, mi is azok vagyunk, felnőtt gyerekek, csukva az ajtó, egyedül ő van benn a szobában, elindítja a zenét, meggyújtja a csillagszórókat, csenget, jövünk be, nézi az arcokat, az első dal végén azt suttozza, *boldog karácsonyt*.

Ismerősöm ismerősének ismerőse pszichológus, azt kéri ismerősöm ismerősétől, írja le valamilyen képpel, milyen a viszonya a testvérével. Ő azt feleli, amikor együtt fürödtek kiskorukban, a kádban a testvére ült a dugón. Nálunk a húgomnak jut a dugós oldal, egyszer megetetem csokipapírral, gondolkodás nélkül fogyasztja el, hisz nekem, ha azt mondom, finom, nem kételkedik, az óvodában sír, amíg nem lát, csak akkor marad csendben, amikor odaviszik a kémlelőnyíláshoz, és észrevesz engem, ahogy a nagycsoportban játszom Kormány Gáborral, emlékszik nevekre és eseményekre, ő mesél nekem az én óvodás élményeimről, arról, hogy ott utáltam meg a spenótot, Irénke óvónéniről, aki folyton hegedül, a jelemről, kanna, nem rémlik ez se, most én hiszek neki, emlékszik, ahogy anyám ráhímezi a locsolókannát a zsákomra, a dolgok előbb-utóbb ismétlődni kezdenek, ha nem is pontosan úgy, ahogy eredetileg történtek, a tárgyak, momentumok, motívumok kicsit más formában jönnek vissza, apró metamorfózisokkal, a húgom egyik lánya pszichológiai teszt során virágnak ábrázolja a családtagjait, kivéve magát, ő a nap, és kivéve a húgomat, ő kanna, öntözi a virágokat.

Anyámat másolom a tengerrel, a kéikkel, apámat sörrel és Columbóval, Törőcsiket Ronaldinhóval helyettesítem egy időben, valami gyerekkort, valami húséget üldöz az ember, szereplők változhatnak, beidegződések nehezen, ha kiürül a világ, keresünk valamit, ami majdnem az.

Meg kellene nézmem azt a dömsödi cukrászdát, ahol olyasmi vizes fagyí kapható, amit szerettem, volt osztálytársnóm mesél róla, azt állítja, régi típusú, az lesz az, azt szeretem én, ő a ciprusi házigazdám, gazdag programot állít össze az ott töltött egy hetemre, beszél ő is ismétlődésekről, főleg gesztusok szintjén, ő erre érzékeny, *észreveszem apám mozdulatait magamon, ahogy elkezdek enni például, bár igazándiból anyu van bennem, de sok apró színesítő részlet apué*, mondja, nem tudom ellenőrizni, de biztos így van, kérdezi, mit írok, említem Törőcsik nevét, bólogat, persze hogy tudja, ki.

Minden este kidobok egy pólót, szakadtak, lyukasak, kinyúltak, azokat

viszem magammal az útjaimra, amik nem kellenek már, csak úgy nem válok meg tőlük, kell egy utolsó viselés, ennyivel tartozom nekik, aztán mehetnek a szemétkébe, így kevesebb csomagot kell hazacipelnem, nemcsak romantikus megoldás, praktikus is. A negyedik nap reggelén azt az ajándékba kapott, sportolásra használt pólót választom, amely Törőcsikét ábrázolja, alatta felirat, *legenda*, isszuk a reggeli kávé, a lány észreveszi, mi van rajtam, elsápad, leteszi a csészéjét, megkérdezi, ezt is ki akarom-e dobni este, persze, mutatom a foszladozást, a szakadásokat, megfogja a karomat, *azt nem lehet*, mondja, *megvarrom inkább*, igaza van, szégyenletes tette készülök, árulásra, hogy is dobhatnám ki, miközben róla írok, végül nem varrja meg, nem szükséges, megőrzöm így, legalább amíg elkészülök a hátralévő fejezetekkel, talán tovább is, ma van karácsony, és itt a póló, köszönöm a ciprusi angyalságot.

A pólón levő kép megvan az albumomban is, nem szimpatikus rajta különösebben, csupa védekezés az arc, van rajta némi sértettség, zárt tekintet, szűk száj, nem tudni, mi járhat a lekattintott fejben. Színész barátom, a szimulátoros pilóta természetesen szintén rendelkezik a fotóval, ő is beragasztotta, telefonon beszélünk, miután elolvassa a részt, amelyet elküldök neki, mégiscsak szerepel benne, egyetlen megjegyzése van, szerinte igenis bölcs ember Törő, nehogy félreérthető legyen, amikor azt írom, nem jellemző rá a bölcselkedés. Megnyugtatom, ez csak annyit jelent, hogy nem okoskodik feleslegesen, ja, úgy más, az igaz, azt én nem tudom persze, mennyire bölcs, de aki így focizik, annak intelligensnek kell lennie, ennyit mondok, az, válaszolja, és elmeséli egy beszélgetés történetét, abban a vendéglőben folytatták le, amelyben találkoztunk az albummegyeztetés során.

Orvos barátjával üldögél, nézik az égen szálló gépeket, mindketten repülőrajongók, csicseregnek a madarak, még nem kell szinkronba indulnia, a sebész túl van az ügyeletem, arra sétál Törőcsik, ismerik már egymást a barátommal, ezért bemegy, diskurálni kezdenek. Műveltnek és szellemesnek bizonyul, kíváncsi, nyitott mindenre, higgym el, mondja a színész, fantasztikus az a délelőtt, az orvos később kétszer operálja majd a futballista kezét, az egyik még gipszben lesz, amikor eltöri a másikat is, a kórházban esik le az ágyról, az már a vég kezdete, *már tudhatod, az ősz halott*.

Miért nem hagyják játszani, miért fekszik mindig a földön, háborgok gyerekként, miért mindig a csatárok angyalarcúak, na jó, nem mind, Suarez nem, tudom, hogy Törőcsik nem hülye, nem buta, hogy ne fogná fel, miért csinálják ezt vele, azért, mert jó, ezt a két dolgot együtt adja neki az élet, őstehetséget kap, de ezzel kíméletlen bánásmód jár, kezdjen vele, amit akar, amit tud, elgyengíti az embert a felismert gonoszság, okos, ezért megy el a kedve, ez így összeáll, eszembe jut a Real Madrid elleni két kupameccs

az 1982-83-as idényből, mindkétszer megsérül már az első félórában, nyilván nem véletlenül, tőle félnek, róla beszélnek a spanyol öltözőben, rá készülnek, őt kell kivonni valahogy a játékból, az egyetlen világsztárt, *Angel az 1. percben akkorát rúgott Törőcsikbe, hogy a csattanástól borsózni kezdett a kapu mögött ülők háta*, én meg ilyen kis buta vagyok, az merül fel bennem, miért nem hagyják játszani, a bölcselkedésről még annyit, hogy az őszintétlenség volna a részéről, márpedig nem az, ezért szeretik azok, akik nem tudják megmagyarázni, miért rokonszenves nekik, és ennek nem mond ellent az a néhány nyilatkozat, amelyet tesz vagy tetetnek velem, amelyekben esetleg csúsztatva magyaráz meg valamit, sőt, talán azokba betegszik bele, az rendeltet velem még egy korsót, meg még egyet, nem olyan igazából, csak hát valamilyen szinten muszáj megfelelni.

Jól szituált mérnökcsaládból származik, nem proli közegből, mint a régebbi nagyok, nem kell sehonnan kitörnie, nem ez az egyetlen esélye, ő csak tehetséges, és akkor ideértünk megint, mi van, amikor ezt felismeri, ha tudja, lehetne Pelé vagy Maradona, attól még nem lesz az, valaki megkérdezi tőle, mit szeretne? Jónás a halban, lila csíkos papi öltözetben, és megint a hit, annak vaksága, az önbizalom, annak hiánya, önelhagyás – mik helyett állnak ezek néplélekben és személyes szinten? Pótol valamit, vagy van saját helye?

Egykedvűen sétál az Eötvös Loránd utcában – ma már Papnövelde –, követem a kitépett, kockás lappal, nem karácsony jön, nyár jön, anyám másik kedvenc időszaka, tenger nincs, de Balcsi van, bár nem északi part, mint gyerekkorában, hanem déli, a torokkaparás kapcsán a minap kiderül, hogy vashiányom van, nem Vasas, az a nagyapám területe lenne, mit jelent ez, sok spenótot kéne ennem, meg májat, csak hogy másoljalak, pillanat, most mondom, ezt neked mondom, *e földön többé sose látlak*, de lesz majd egy eltéveszthetetlen találkozás az elementekkel, veled is, addig hordalak magamban, visellek, és *várlak téged, tudhatod*.

A cukrászdíler

(Részlet a *Zárványok* című regényből)

SZENDI NÓRA

Nyár, vasárnap, fehér műanyag asztalok, kockás viaszosvászon, nehéz olajszag. Jókedvtől és szénhidrátpörsenésektől rügyezek, ide pattanok, oda pattanok, ambróziától ittasult fejjel segédkezem, tányérokat osztok, kavarom a tejfölt, sajtreszelés, egyéb nyájaskodások. Az első szerelem: nem illékony, szaftos.

A születésnapos mogorván méricskéli a tortát.

– Nem lehetne meghallani egyszeh, amit kéhek? – nyávogja nyugősen.

– Mit kértél, Vladiszívem, ez a kedvenced, hagymát is sőtöttem belé! – dalolja édesanyja szerelmetes énekesmadárként.

Vladimir apja csákókat hajtogat a papírtányérokól, körbegurul, és tréfásan mindenkinek a fejébe nyom egyet.

– Ez nem tohta. – Vladimir arca idegesen rándul. Szigorúan véve tényleg nem torta, hanem lángos.

Természetesen lángos. Nagyk boldog, vak dióuniverzumában a lángos az ómega s az alfa.

– Ez a sok só – panaszoja Vladimir –, majd megnézhetitek a magas véhnyomásomat!

– Legközelebb csokisat kapsz! – csitítja az anyja.

– No, látod, ez eszünkbe se jutott, csokisat! – tódítja az apja.

– Utálom a csokis lángost – közli Vladimir, bosszús pillantást vetve az előtte heverő szeletre, aztán méla undorral a szájába tőm egy jókora falatot.

– Azért ízlik! – ragyog diadalmasan az anyja.

– Ja – csámcsog kelletlenül Vladimir –, kiváló.

– Nagyon finom! – harsogom túl őszinte lelkesedéssel. Vlad irányából egy alattomos kollaboránsnak kijáró, lesújtó szemvillanás, a szülőkéből egy ropogós repeta, bár még a tányéromon heverővel sem küzdöttem meg. Takarékosan kell csepegtetni a dicséretet, nem végiglottyintani az asztalon, mert minden elismerő szót egy újabb lángossal honorálnak, és, akár a vidéki rokonoknál a pálinkatukma, egyszerűen ez is leszerelhetetlen.

– Ne hagyj magad – sziszegi Vladimir –, bele akahnak hizlalni a családba!

A családban mindenki kövér, a bátyja alig bírja betuszkolni magát a taxiba, ülepe alatt megereszkedik az alváz, csak Vladimir tartja a frontot úgy ahogy. Nehéz egy lángosalapú háztartásban, ahol minden más csak járulékos elem, sajttal, tejföllel, hagymával, pláne felvágottal spórolni kell. Vladimir folyton ezen méltatlankodik, aztán mégis szúrós szemmel figyel, ha lekanyarintok egy nagyobb darab kolozsvárit, és magában rágcsálom el jóízűen.

Hívogat a család párnázott öle. Nem bekebelezés, én is akarom. Legpárnázottabb korszakomat élem. Szerelemszallónákat növesztek.

Élvezem a kedélyes proliletet, nekem desszert, Vladimirnak csikar tőle a hasa. Már ezzel a szokatlan névvel kilóg belőle, valami ruszki őstől örökölte tatárszemével és anyegini spleenjével egyetemben. Az étolajat viszont az anyatejjel szívta magába, sőt, már korábban, születésekor, hangzik a családi legenda, magzatvíz helyett magzatolaj távozott, az táplálta ilyen szép, ropogós sárgára a méh kemencéjében. Édesanyja legvadabb álmaiban nyilván egy lángost hozott világra, de így is majdnem sikerült neki, szerintem ez már a génmanipuláció határát súrolja, Vladimir fénylő bőrével, konyharuhaként is használható, zsíros barkójával, sárga szemével, zömök, darabos alkatával a szülők lángosszenvedélyének manifesztációja, rémálmaiban tócsnivá dagasztják.

Utál nosztalgiázni a gyerekkorán, mit kell olyasmit az ember orra alá dörgölni, amiről nem tehet, túlesett rajta, spongyát rá. Ha őt kérdezik. De nem kérdezik, hanem fújják, ez a születnapozás rituáléjának része, akár a minimum egy anyai elpityeredés.

Fotók is vannak, bár ezúttal nem kerülnek elő, megsárgult fotók a kis Vladiról etetőszékben, könyékig lángosban dagonyázva, vicces kép, ahogy a bátyjával ketten esznek kétfelől egy óriási sajtos-tejfölös lángost, a család a büfé, vagyis a házuk előtt feszít, a tízéves Vladi dacos képén már ott bújkál az ellenállás. Itt minden megsárgult, a büfé felfutásával és a kisebbik poronty növekedésével szépen, egyenletesen napsárgára pirult a bodegaforma viskó, megszívták magukat a falak, csontig a tárgyak, kert végében aranyeső hulldogál, aranyeső a szép kis házra, aranyeső a jó anyára, jaj, szól a rádió. Hagyom, hogy engem is átítasson a sárgaság, ősz tincsemet is befestem,

így jobban passzolok a milióhoz.

Később odaadom Vladinak a gyümölcsöket, ahhoz nem sűrűn jut. Egyébként is szeretem együtt látni a gyümölcsökkel, sok harapnivaló, lédús, étlettől gömbölyödő forma, legszívesebben Vénusz-pozitúrába fektetném, és körberaknám velük, de inkább meg se pendítem, hippi baromságnak minősítené. Vörhenyesen megcsillanó, borostás állán csurog le a golden alma leve: megfeszíteném Arcimboldo-stílusban is, fickó vegyes gyümölcsből, ha egészalakos, akkor persze ágyéktájon banánnal és aszaltbarackkal, de citrom is kerülhetne a képre, arra meg sokszor az arckifejezése hasonlít.

– Azéht kijáhna valami tisztességes édesség is a szülinaposnak – jegyzi meg fogát piszkálva –, benevezünk egy McPityura?

A Fogarasi romantikus, erdei ösvény, még az autók is szerelemtől bódultan andalognak. Vladimирnek talán nem, neki ez olyan magától értetődő, mint a szobája egyik fala. Mindig azt mondja, hülyeség helyekhez kötődni. Az csak egy hely, lecserélhető díszlet. Le is cserélné, le az egész álomkóros ugarországot, mégsem teszi. Remélem (úgy veszem, mintha), miattam.

Először el sem akartam hinni ezt az egész McPityu-históriát, biztos valami zuglói mítosz. Erőss „Nutellás” István, a Vidám Gofri bodegák tulajdonosa viseli ezt a bece- vagy talán inkább gúnynevet, ami a használatban ragadt át boltjára, illetve diligofriként is emlegetett, híres-hírhedt portékájára.

Pityu cukrásznak tanult, de a rendszerváltozás szele némi kokaint fuvallt az orrába, amint egy kicsit talán mindenkiébe. Munkahelyei sorra váltak meg tőle, amiért notóriusan cuccot kevert a porcukorhoz, holott a furfangos Pityu valószínűleg ekkor végezte az előtanulmányokat későbbi sikerprojektjéhez. Maga is szőzni kezdett, ami persze veszélyesebb, de jövedelmezőbb hivatás, ráadásul cukrász és díler korántsem áll olyan távol egymástól, végtére mindkettő a kellemes önpusztításban segédkezik a hálás fogyasztóknak. Amint egy kicsit megszedte magát, Pityu illegális cukrászdát nyitott a garázsában: volt ott minden, a ketaminos krémestől kezdve a legendás Tuningtekercsen, Dobóstortán és szedatív sacheren át a GHB-s limonádék és falatnyi spacecake-ek széles választékáig, olyan orgiákat rendeztek az Igény ABC olvadásnak indult sportszeleteihez és tavalyról maradt jégkrémeihez szokott telepí dzsánkik, hogy a bukás szinte borítékolható volt. Nutellás le is húzott miatta pár évet: a börtönből már nonfig motívumok, sárkányok vagy kínai írásjelek helyett mignonokkal, muffinokkal és rigójancsikkal televarrva lépett elő.

Rejtély, honnan termett szinte rögtön alaptőkéje, nyilván jó helyre menekítette a pénzét, mindenesetre szabadulása után azonnal serény munkához látott a garázsajtó mögött. Cukrász és díler dolgozott benne vállvetve, meg is lett az eredménye: az islerin, egy édeskés ízű, porállagú, roppant addiktív anyag, amely kizárólag tortabevonóval felfőzve fejtí ki

hatását. Önmagában nem tűnik egyébnek, mint ártatlan édesítőszernak, kiválóan szállítható és tárolható. Nevét onnan kapta, hogy miután Nutellás ráébredt felfedezése jelentőségére, megalapította az Islerdreams Kft.-t, és általános iskolai büféknek kezdte nagy mennyiségben árusítani csokoládéba mártott islereit.

A hatások nem tűntek fel senkinek, az islerre mozduló gyerekek nyugodtabban viselkedtek a szokásosnál, vagyis legalább egy jegyet javítottak magatartásból; legföljebb a büfések lepődtek meg, hogy napról napra vadabb gyerekhorda rohamozza meg üvegkalitkájukat, s ha elfogy az isler – miközben egy halom kakaócsiga és múpizza hervad el a szeretetlenségben –, egymás kezéből marcangolják ki az utolsó darabokat. Nutellásnak annyira bejött az islerbiznisz, hogy végképp felhagyott a terítéssel, és megnyithatta takarosán ízléstelen bodegáját az Örsön.

Felismerte, hogy frissen és forrón szervírozva az islerin sokkal intenzívebb hatású, így kevesebb is kell belőle. Csokoládéöntetes gofrit kezdett árulni, síríg tartó elkötelezettségét megpecsételő még egy „go free!” feliratot is hímeztetett böhom mellkasára. Többnyire mélyen kivágott, csokifoltos asszonyverőt visel, hogy jól látsszon. Rátapintott, hogy a felnőttekben még a gyerekeknél is nagyobb üzlet rejlik: bár receptje titkát a mai napig sárkányként őrzi, azt valahonnan lehet tudni, legalábbis Nagyék elég jól értesültek Pityu viselt dolgaival kapcsolatban, hogy a tizennégy éven felülieknek magasabb dóziszú keverék dukál.

Mondom, először kétkedtem a sztoriban, persze, majd beállok egy csokis gofritól, de tapasztalataim magukért beszélnek, hacsaknem a szerelem buherálja meg az agyam, és ütne a mentes is. Mikor egyet eszel, az kicsit olyan, mint a xanax, nem kólint fejbe mindenféle flesztetésekkel, csak békésen érdektelenné tesz. Mikor megeszel kettőt-hármat (többet úgysem bírsz, iszonyú laktató), azért az már rendesen megszellőzteti az agyad, süpped és hullámzik a talaj, bazsalyogsz, mint aki kéjgázt szívott, ha pedig még rá is iszol, hát azt csak harcedzettebbeknek ajánlanám. Az átlagfogyasztó többnyire megáll egynél, Nutellás lángosméretű gofrijai vastagok, és szötyyösek a tömény csokimasszától. Szóval nem kell islerintúladagolásban vonagló vendégeket vizionálni, a jól informált bennszülötteket leszámítva jámbor, tudatlan polgárok falatoznak a bodega előtt, csak a kellemes érzés marad meg bennük, hogy milyen hangulatos volt ez a délután, érdekes, még a gyerekek is nyugodtabban viselkedtek.

Egyetlen botrány csúszott be az évek során, bár az akár végzetesen is alakulhatott volna. Vladimirék jól emlékeznek az esetre, mikor az egyik islerintől szétszedált konyhás egy kicsit elszámolta magát, és olyan mennyiségű port zuttyantott a kondérba, hogy egy tucat vendég kergült meg szűk negyedóra leforgása alatt, mint valami össznépi anyarozsmérgezés a középkorban, többen áttáncoltak a Fóliás sörözőbe, és megszállták a

zenegépet, néhány gyereket pedig elnyelt a káosz, később (rejtélyes módon) az IKEA játszóházában találták meg őket, a színes golyók közt kacarásztak kábán. Kitért az ÁNTSZ-vész, jobb nem feszegetni, miféle kapcsolatai lehetnek Pityunak (az alkalmazottait futtatja, suttogják, és egyéb sötét üzelmekben is bennfelejtette a mancsát), hogy el tudta meszelni a dolgot.

Nutellás neve szitokszó Nagyéknál. Egy utcában laknak a gofribárával, aki mostanra úgy megtollasodott, hogy habcsókos tetejű, hivalkodó palotát húzatott régi szedett-vedett tákolmánya helyére, a kiglancolt udvaron kertitörpék helyett kertitorták, képviselőfánkból feltörő szökőkút, egy giccsparádé az egész, a tetejébe pedig nyitott egy újabb bódét a Fogarasinál, még ülőhelyek is vannak, ugyanaz a förmedvény vigyorgó gofrifigurás dizájn, mégis kényelmesebb és hangulatosabb, mint az örsi talponálló. Ide szoktunk járni Vladimírral, de csak titokban, ne fájdítsuk a szülők szívét. Pont rálátni a Gvadányi utcai adóhivatal rusnya vörös tömbjére, de a szerelem mindent megszépít, nekem most az APEH rózsába borult Vénusz-szentélynek tűnik, alatta pajkos táncot lejtenek a Rákos-patak nimfái.

Egyébként maga Vladimír is rühelli Nutellást, a lekezelően bizalmaskodó mi-van-tökikémezéseit, mégis tiszteli benne a nagy ellenfelet, családja tökéletes ellenpólusát. Márhogy nem becsületesség tekintetében, persze abban is, de Vladimírt jobban izgatja a siker.

– Tehmékfejlesztés – gesztikulál ideges, finomkodó mozdulatokkal, amelyektől kellemesen elzsibbad a gyomrom –, ezt ugatom anyáméknak!

Épp a vadiúj, karamellás gofrit kóstolgatjuk, de kapható már epres és vaníliás kiadásban is.

– Nem kell mindent agyonvariálni! – védem a lángost. – Ez olyan, mint a túrórudi vagy a sör, minek belőle ötvenféle ízesített változat, meg mangós-passiógyümölcsös limited edition? Te is utálod a csokis lángost!

– Marketing – jelenti ki ellentmondást nem tűrőn Vladimír. – Bhandépítés.

Jó, hát az náluk kimerül annyiban, hogy a bátyja taxija oldalán díszleg a büfé címe, és ha ez esetleg elkerülné az utas figyelmét, a Guci rásegít némi nyájasan erőszakos duruzsolással, hogy na, nem éhes véletlenül, van itt a közelben egy egészen kiváló lángosos, felárat sem számít a kitérőért, taxióra lecsap, falatozzon, ráérünk. Míg Vlad gimnáziumba járt, nyaranta befogták szendvicsemlernek, ne csavarogjon hiába. Nyakában az idomtalan, sárga kartonlapokkal szakasztott olyan lehetett, mint egy önmagát reklámozó lángos, akár az a – mélyebben belegondolva elég morbid – plakát az ötvenes évekből, amelyen egy szakácsipkás ponty kínálja „egyél halat, a legjobb falat!” felkiáltással panírozott társait. Vladimír szégyellte is magát, vizolygott az egészszől, túrte, hogy ráakasszák a hirdetést, aztán a Rákos patak egy félreesőbb szakaszára bujdosott nagyratörő álmokat szövögetni és dekkelni.

Mindig mondom neki, hogy a szülei legalább tisztességesek.

– Tisztességes lúzehek. Hangyák.

De boldog hangyák. Ugarszindróma, szokta mondani Vladimir, és öklendezik hozzá az unalomtól. Kicsit sajnálom a szüleit. Mondjuk őt is.

Öntözgetnem kell, önerőből talán nem képes kiültetni magát. Ha marad, felkopaszodik, nyurgul tovább az alacsony ég felé, ritkás leveleivel valamicske sovány fényért ágaskodik, és már alig lát le a tövénél burjánzó dudvákhoz, muharokhoz. Helyettem, gondtalan helyett szenved. Magamhoz venném, na de ez az, ehhez még túl fiatalok vagyunk.

Mászókás lány

SZÁVAI ATTILA

A játszótér a mániája, minden játszótér, állítólag a szobájában is játszóterek, mászókák vannak kiplakátozva. Ennek a lánynak van egy hintája is a szobájában, fel van fogatva a plafonra, onnét lóg le, aztán beleül, befészkel, és indulhat a föl-le, előre-hátra, rúgni lábbal az iramot, nyitott lélekkel repülni, mint a vadlibák. A lány, mint megtudtam, a városi lapba egy igen részletes cikket írt arról, hogy a játszótereket miért pont a gyerekek, a kóborcicák, és kóbor ebek szeretik a legjobban a világ ismert és ismeretlen fajai közül. Külön bekezdés volt még, hogy talán az angyalok is, de nincs elég bizonyíték, az meg kevés, hogy csak ő, a lány hall néha szárnyzuhogásokat, távoli pislákoló glóriatüzeket, ha éjjel kettőkor kihajol az ablakon.

Apa sokat mondta kiskoromban, amikor unta már a játszótéret, a hinták nyikorgó lendüléseit, hogy Vera, tessünk most már szépen páros lábbal hazamenni, elég a friss levegőből, könyvet is kell szagolni, suhogtatni a lapokat, szellemileg fejlődni. Hogy tehát, néha magadban is tessék kalandozni. Apa szerint ez majdnem olyan, mint egy vadnyugat. Itt is (mármint benned, a belső kalandozásban) is fel-felnyerít egy-egy állat a háttérben, a lószagú naplemente narancsában. Van tehát egy másik ilyen szomszédunk is. Egy hozzám hasonló belső kalandozós lány. Néha, mikor egyedül játszik odalent a szeles játszótéren (mikor az utolsó fűcsomó alá is beszagol az őszi szél), szinte látom, hogy belülről világít. Mert annyira elégedett, mert annyira tetszik neki a szél, a nedves homokozó hűvöse, a lepattogzott festék foltjai a rideg vasjátékokon. A parkbéli varjak monoton októberi kántálása.

Nemrég kicserélték a játékokat. Uniósakat hoztak. Elvitték a régi játszóteret a méhtelepre, a régi játszások emlékeit, a sok kis langyos gyerekenyér koptatta vascsövet, amit rendre lehugyoztak a telepi kutyák.

A minap vittem le a szemetet, és az egyik lépcsőházfordulóban összefutottam ezzel a lánnyal. Ő is épp a szemetesüket vitte le. A lépcsőfordulóban azt magyarázta, szereti ő maga levinni, mert jó nézni a kukák mozdulatait, ahogy, mint minden unalmas, monoton munkát végző teremtmény, lassú, elnyújtott mozdulattal ásít, miközben végzi, amihez ért, amire való, amire megteremtették. Én meg csak néztem. Pont ilyennek képzeltem a mászóka lányt, hogy ilyeneket mond. Biztos a sok hintázás teszi ezt. Hintapalánta.

Összefutottam később, télen is ezzel a lánnyal, akkor arról diskurált, hogy nagyon sajnálja, a hóból alig kilátszó mászókaikat, biztos fáznak szegények, csak állnak, magányosan, ahogy a gyerektelen mászókaik szoktak. Szerinte kevés üresebb hely van a világon, mint egy október eleji, vasárnap esti játszótér. Később meghívott magához, beülhettem a szobai hintájába, arra kért, hunyjam be a szemem, majd meglökött, nagyon finom mozdulattal megadta a kezdőlökést. Különleges volt a mozdulat, illetve nem is a mozdulat, hanem a szándék, ami megelőzte a mozdulatot. Csillagok születnek ilyen finom és bölcs szándéokra, jutott akkor eszembe. Kinyitottam szemem. A lány bölcsen, derűsen mosolygott. Aztán teát hozott és folytatta a monológját.

A lány egyik hóbortja volt, hogy üres játszótereket fényképezett. Készültek felvételek itt erről a házunk előtti játszótérről is, készültek fotók a szomszéd kerület több ilyen helyéről, később már a vidéki városi rokonok is küldtek neki ímélnben, képeslapon, dvd-n felvételeket, más, idegen játszóterekről. A legtávolabbi egy amerikai, nyugati parti nagyváros egy játszóterét ábrázolta. A lány gyakran elgondolta a képeket, dvd-eket nézván, hogy hol, milyen módon játszana, kikkel, és miket. Hogy melyik mászóka lenne legszívesebben elsőre szerelmes (esetleg másodikra). Hogy melyik játék alkalmas arra leginkább: közelebb kerülni a kiszemelt fiúhoz. Hogy melyik mászókaról szebb a kilátás, ha éppen nyáresti naplementét van kedve bámulni a gyerekszemnek. De persze azt is, hogy melyikről lehetne legjobban lelökni a biztonsági őrt Sehonnayt, ha megint megbámulná a lány formás fenekét a liftben. Jól látta nemrég az öreg bámulását, mert tükröződik belülről a liftajtó.

Van egy szokás a mászóka lányéknál: ha családtag érkezik valahonnan, az letről felcsönget, majd rendszerint a fent, otthon lévők ledobják a kulcsot, hogy bejöhessen a lépcsőházba. Nemrég esett meg, hogy odahaza csak a mászóka lány, senki más, jött a postás, ajánlottat hozott, levél kikeres, csengő megnyom, arcot barátságosba vág, jó kedélyűre, de feszesre. Felcsöngetett tehát a postás, miközben a lány éppen a mászóka képeken

álmodozott, amiből kicsengették, megijedt, rohant, kidobta a kulcscsomót az ablakon. Megszokásból. A postás nem győzte egyrészt meglepődéssel, másfelől pedig türelemmel keresni a hó alatt (42 centi mély) a kulcscsomót. Káromkodott is magában rendesen. Aztán a lány bűnbánó, angyali mosolya hamar megnyihitette. Levelet hozott egy országos játszótéri eszközök gyártó cégtől. Pont neki, a mászóka lánynak jött, csodálkozott is. Gondolkodott sokat, talán valamelyik szomszéd szólhatott, sokan ismerik a hóbertját. Szüleinek nem szólt a levélről. A cég egy, a frissen tervezett és legyártott mászókat a gyakorlatban kipróbáló hozzáértőt keresett. Aztán nem hallottam többet a lányról. Azért nem, mert, miután elolvasta a levelet, este még lement ide a játszótérre, csak úgy, örömből, hogy mennyire jól megy a lánynak a világ. Éjszaka találták meg, megcsúszott, majd leesett a jeges mászókaról és nyakát szegte.

BEDECS LÁSZLÓ

A konyha ablakában

Aczél Géza gasztro-versei

Aczél Géza 2003-as *(ablak)(szakács)* című kötete az életmű máig tartó új fejezetének nyitánya, az új poétikai út felfedezésének dokumentuma¹. Ebben a kötetben talált rá Aczél Géza arra a beszédmódra, versformára és kérdésselvetésre, mely aztán az élettörténeten többször is végigfutó kötetek alapját biztosítja. Itt jelent meg először a panellakásába, annak is a konyhájába visszahúzódó, vagy inkább visszaszoruló, öregedésére ráeszmélő, önmagát egyre magányosabbnak érző, kicsit életunt, kicsit depressziós, szakmájából is kiábrándult, kedvetlen verzhős. Az az idősödő férfi tehát, aki már nem vár sokat az élettől, ezért búcsúzik, gyászol és összegez: megpróbálja élete értékes, megőrzésre érdemes, továbbadásra méltó eseményeit összegyűjteni és elmesélni, de közben életének fontos szereplőiről megemlékezni. Az emlékezés igényét a testvér halála váltja ki – az ő elvesztésének traumája lapul az *(ablak)(szakács)* receptverseinek háttérében, majd válik láthatóvá a kötet utolsó versében. Ez az utolsó vers egy csapásra átértelmezi az egyébként sem vidám vagy könnyű, de mégis nyitott és látszólag a főzés öröméről szóló verseket. Pontosan úgy, ahogy egyébként a kötet több versének utolsó sora változtatja meg az adott szöveg hangsúlyait, ahogy egy-egy szöveg befejezése viszi el az értelmezést a konyhai technikák felől az életvezetés technikái felé.

A versek a kilencvenes évek közepétől kezdek szaporodni, és rögtön, az első publikációk majd a rádiós felvételt követően népszerűvé váltak – sokkal népszerűbbé, mint korábban bármelyik Aczél Géza-vers vagy kötet. Pedig nem voltak ezek a szövegek teljesen újak, pláne nem voltak idegenek az

életmű korábbi darabjaitól, a költői eszköztár korábban is készen állt egy jelentős, a kortárs magyar költészet más teljesítményeit is párbeszédre hívó kötet megalkotására, de egy jó, a készülő kötetet szorosan összetartó, nem túl absztrakt, nem túl távoli, nem annyira a társadalmi-politikai kérdésekre reflektáló, hanem inkább a személyes problémákat előtérbe helyező ötlet mindaddig hiányzott. Aczél Géza ötlete az volt, hogy a főzés és az étkezés népszerű és sokak által ismert metódusát úgy próbálja metaforizálni, hogy azért a szövegek első szintjén a verseket pusztán gasztronómiai érdeklődésből, vagy az ötlet frissessége és a versek lágy humora miatt olvasók is otthon érezhessék magukat a kötet világában, de közben a személyes sors töréseit a klasszikus líra hagyománytól valamelyes eltérő módon megmutató réteg is felfejthető legyen.

A főzés és főleg az étkezés nem új téma a magyar irodalomban sem – elsőként Krúdy és, főként a film miatt, Szindbád alakja jut e kérdés kapcsán a legtöbbször eszébe. De Móricz úri murijainak nagy evései, Hamvas borfilozófiája, Mikszáth reggeli-leírásai, Esterházy ínycsedése, vagy Berda különcködő versei szintén ebbe a hagyományba illeszthetők. Közülük mégis Krúdy hőseinek éttermi történeteit érdemes felidézni, mert Aczél kötetének hangulatai azokhoz képest jól megragadhatók. Szindbád filmbeli alakja igen sok félrevezető közhellyel terhelve a Krúdy-prózáról való diskurzust is, de a recepció az utóbbi időben rendre hangsúlyozza, hogy a Krúdy-próza az étkezést nem az önfeledt öröm vagy a kedélyes társalgás helyzeteként ábrázolja, hanem az emlékezés és az önmagunkra ismerés lehetőségeként.² És ahogy a Krúdy-életműben az éttermek világa a '20-as évek második felétől válik önálló és meghatározó helyszínné, méghozzá azzal párhuzamosan, hogy a szerelem és a nő központi szerepe kikopik az írásaiból, a hősei közül is azok fordulnak a gasztronómiai élvezetek felé, akik megcsömörlöttek vagy ráuntak a szív és a test nőkhöz kapcsolódó élvezetire, és egyre inkább érzik az öregedés visszafordíthatatlan jeleit, a halál közeledését, vagyis akik az elmúlás gondolatától megérintve élnek. Igaz ugyan, hogy a halál gondolatának reflektáltsága, az ezzel kapcsolatos szorongások megértésnek mélysége szövegenként és szereplőnként nagyon hullámzó, de a halálértelmezés szinte soha nem nyer esszéisztikus, fogalmi, meditatív színezetet, nem találunk nagy gondolatfutamokat, az elmúlás motívumának állandó jelenléte, a rendelés és az evés rituálisan ismétlődő cselekménysorában, illetve az egyes ételekhez fűzött kommentárokban nagyon tudatos írói tervet és reflektált motívumhasználatot feltételez.

Aczél Géza kötetének hőse abban biztosan hasonlít a Krúdy-szövegvilág hőseire, hogy maga is az öregedést, a barátok és a családtagok elvesztését, a halál közelségének jeleit emlegeti leggyakrabban az ételek minősítése és receptjeik költői leírása közben. Hasonlít abban is, hogy életének a konyhaművészet marad az egyetlen és utolsó menedéke, az utolsó öröme

és utolsó élvezete. A kiválasztott étel alkalmat ad neki is a haláltudat és az életunság helyett az életkedv újbóli, legalább időleges megtapasztalására, miközben a főzés az alkotás élményét, a fantázia művészi működésének és létesítő erejét átélését, a kísérletes és izgalmas, de mindeközben az emlékezés lehetőségét kínálja. A főzés és az ínyencek figyelmével és hozzáértésével elfogyasztott ételek egy pillanatra felvillantják az élet sokizűségének, pontosabban sokszínűségének tényét, ami a mulandóság sokkal erősebben jelenlévő perspektívájából nézve az unalomra és egyhangúra adható egyedüli válaszként, a változatosság és az ünnepélyesség kizárólagos esélyeként, vagy még inkább: ennek az esélynek az illúziójaként rajzolódik ki.

Jelentős különbség azonban, hogy míg Krúdy hősei vendéglőkbe járnak, addig Aczél kötetének erősen önletrajzi figurája egy panelház kis konyhájába szorulva főzi és fogyasztja kedvenc ételeit, Krúdynál egy szakács főz és a pincér szolgál fel, Aczálnál pedig magának főz és legtöbbször egyedül eszik a szövegbeli figura. Ugyancsak fontos, mit esznek: gyakran gondolják Krúdyt igazi gourmet-nek, de a sok-sok regénybeli evés-ivás ellenére a töltött káposztán, a húslevesen, a pörköltön és a főtt marhahúson kívül más étel alig-alig tűnik fel az asztalokon, igaz, ezekhez minden esetben a helyes elkészítés módjára figyelmeztető megjegyzések, a nyersanyag minőségét érintő gyanakvó kérdések, a származási helyet és a beszerzés idejét érintő tapogatózások, majd az egyes fogások részletező leírásai kapcsolódnak. Aczél könyvében egyszerű vagy egyszerűnek tűnő ételekről olvashatunk, hétköznapi, ismert és bárki számára elérhető, viszonylag olcsó alapanyagokból készülő, de időigényes, pontosságot és hozzáértést igénylő ételekről. Az alapanyagok beszerzése, azok minősége, az apró részletek fontossága nála is megjelenik, de nem a Krúdynál néha már-már sznobériának tűnő, voltaképp csak a rítus részeként kötelező módon, hanem a szakértő figyelmével, és a bizalmatlan ember óvatosságával. Az is fontos hasonlóság, hogy az ételek illata és látványa rendre emlékképeket idéz fel, régi kapcsolatokat, közös ebédeket vagy vacsorákat, vagy épp a szülői ház hangulatát, az anya főztjének utánozhatatlan és felejthetetlen zamatait.

A legfontosabb különbség viszont épp a haláltudat jelenlétével kapcsolatos. Krúdy életműve, akár csak Kosztolányié, a legmélyebb szinten csakis az elmúlásról szól, arról, hogy a szövegekben beszélő alak, sőt a szerző maga is meg fog halni – és ez még igaz Aczél Géza verseire is. De Krúdynál mindez nem a szubjektív önreflexió szintjén mozog, inkább a közös tapasztalat, a közös sors felismerése domborodik ki belőle. A halálnak nála nem az egyedisége fontos, hanem az a pusztán tény, hogy mindenki meg fog halni – Krúdy számára mintha további unalmas is lenne, felesleges beszéd, fecsegés, hiszen ezen a tényen úgysem lehet változtatni, a halállal kapcsolatos feladványnak úgyszincs megoldása. A halál tény, de

unalmas tény. Ezzel szemben Aczél versei a saját személyes sors csendes tragédiáját látatják ebben a tényben, olyan tragédiaként, amihez egyedi történeteken keresztül jut el: a szülők, főként az anya hiányának fájó, minden rá emlékeztető íz keserűvé válásának élményén keresztül, illetve ebben a kötetben hangsúlyosan a testvér halálának szó szerint testközelből átél, azonnal a szembenézésre és a gyász adekvát formáinak keresésére ösztönző sokkjából továbblépve. Ráadásul Aczél, ha csak jelzésekkel, felsorokkal is, de reflektáltabban, tudatosabban, árnyaltabban beszél a halálról, bátrabban és nyíltabban szembenéz az élet végességének következményeivel, mint Krúdy. Azzal pedig, hogy a kötet utolsó étkézése a testvér temetése utáni halotti tor, az első pedig az alább tárgyalt *(ablak)halál* című vers, a főzés és ez évés korábban megénekelt öröme is érvénytelenné teszi, az ezek által nyújtott utolsó menedéket is felégeti. Az évés visszahullik a létfenntartás szintjére, és az élet jelképe lesz: amíg eszünk, amíg tudunk enni, addig élünk.

De ezt megelőzően gondosan felépíti és berendezzi azt a biztonságosnak tűnő kis várat, ahol, áthatóan, otthonosan érzi magát. Tele van ez a visszavonulás keserűséggel, csalódásokkal: az egykor tudományos pályára készülő figura most a főzőtudományban mélyed el és próbál annak részterületén professzori szintre jutni, a művészi babérokra törő költő most a konyhaművészet szépségeiben igyekszik elmélyedni, a szív melegségére vágyó férfi pedig a konyha melegébe lép vissza. A címadó versben meg is mutatja a „boldogult filozófusok” és a „csülökszerelem” közötti rövidre zárt utat, és ezt az utat be nem teljesült álmok, csalódások, hamis „lapockadöngetések”, sűrű hétköznapiak és néha „heves ölelések” szegélyezték. Egy odakozmált, a „szívmagány”-ba jutó élet kontúrjait látjuk, aminek utolsó öröme lenne a főzés. De ez nem valami alkalmi szakácskodást, hanem a gondos felkészülés és sok gyakorlás utáni, magas szintű tudást igénylő hobbit jelent. Persze van ebben is irónia, hiszen miközben a szöveg már a gasztronómiai Oscart is kiosztja a beszélőnek, a cím maga nagyon is lefokozó. Az *(ablak)szakács* – a kötet cím mindkét tagot, a verscím csak az első tagot teszi zárójelbe – kifejezés a ’kocadohányos’, a ’fotelszurkoló’, a ’konyhanyelv’ vagy épp a kötetben többször is használt ’zugköltő’ kifejezéseket juttathatja eszünkbe, és ezek mintájára a címben szereplő összetétel is valami olyasmit jelenthet, hogy nem igazi szakácsról van szó, csak egy műkedvelőről, aki érdeklődik, igyekszik, de hát nincs és nem is lesz soha azon a szinten, ahol az igazi szakácsok vannak.

Feltűnő és az egyébként nem különösebben rejtett életrajzi olvasatot erősíti az a tény, hogy a versben megjelenő „csülökszerelem”-nek kézzelfogható eredménye az a szakácskönyv, melynek első változata épp az első receptversek születésének idején, a kilencvenes évek közepén íródott. Az eredetileg *Csülöksemegek* címen megjelent könyv³ bővített kiadása

2000-ben, *Csülökkönyv* címmel egy másik kiadónál is megjelent⁴, de ennél érdekesebb, hogy mindkét könyv ott szerepel az *(ablak)(szakács)* kötet fülén is, a szerző egyéb műfajú könyveinek felsorolásában. Még érdekesebb, hogy az első szakácskönyv előszavának „Vett két kiló csülköt” kezdetű részlete szinte szó szerint került be a címadó vers közepének tíz sorába – igaz, rímesen, valóban versszerűen. De jól mutatja ez a gesztus, hogy a főzés mint alkotás, és a vers mint alkotás, mint a kísérletezés terepe, mint a tanulás, a gyűjtés és a finomítás terepe, igen közel kerülhet egymáshoz egy valóban kreatív ember környezetében. Tudjuk, utolsó éveiben Pilinszky János már nem verset írt, hanem soha el nem készült regényén dolgozott, és lelkesen főzött, ahogy Petri György azon levele is fennmaradt, amit halála hónapjában írt a *Magyar Konyha* szerkesztőségébe Kossuth-díjas költőként és már csak másoknak főző, amatőr szakácsként bemutatva magát. De abban az időszakban, mikor ez a kötete született, Aczél Géza pályájában is benne volt az elhallgatás lehetősége: akkori utolsó kötete, *A térség kritikája* 1994-es, '97-ben még volt ugyan egy vékony válogatott kötet néhány új verssel (ez az *A. G. Úr X-ben*), de elmaradó berobbanás, a fenyegető másodrangúság, az összeállni nem akaró költői nyelv egy ilyen, az elnémulást előrevetítő folytatást is feltételezett. Ezzel párhuzamosan jött tehát a főzés és jött a szakácskönyv, aztán pedig a főzéssel kapcsolatos versek, melyekből majd csak 2003-ban lett kötet, és lett, még egyszer hangsúlyozom, az életmű új korszakának nyitánya.

A gasztronómiai tapasztalatok és a tudás verssé transzformálása, pontosabban versbeli felhasználása, mint láttuk, nem egyedi eset. De az eleve érdekessé teszi Aczél Géza kötetét, hogy a kísérlet központjába épp a csülköt teszi, ezt az előítéletektől terhelt, esztétikailag egyáltalán nem vonzó, zsíros, egészségtelennek tartott, nehéz és nehezen elkészíthető húst, mely csak nagyon ritkán szerepel az elegánsabb éttermek menüjében, vagy ha igen, valahol a pacallal egy lapon. Ez már önmagában izgalmas költői feladat: a taszítót, sőt esetleg a visszataszítót (lásd még: marhafarok) vonzóvá, széppé, kívánatosná formálni, és közben egy olyan, esztétikailag értékes szöveget hozni létre, melyben a látvány és az ízlelés esztétikai öröme, az olvasás öröme és az evés testi öröme egybe ér. Olyan verset írni, melyben az evés kényszerének biológiai törvénye kicseleződik, vagy magasabb szintre jut, ami valamiképp bemutatja az ízek felfedezésének izgalmas kalandját, a közös étkezések jellemeket formáló, egymás megismerését szolgáló aktusát, az egy-egy ételhez kötődő, és általában a nemzeti konyhához kapcsolódó történelmi konvenciókat, tehát a tradíció parancsait. De megmutatják a versek a kísérletező kedv előtt megnyíló végtelent is, a mindebben megbújó művészi lehetőséget, az ételkülönlegességek, sőt az étel-költemények elkészítésének vágyát. Vagy rövidebben: az evéshez fűződő elfogult, de rendkívül gazdag viszonyt. Hiszen nem is lehet kérdés: az ételek

társadalmilag és kulturálisan meghatározott, igaz, kódolt jelentésekkel bíró objektumok, és ugyanez érvényes az elkészítés és az elfogyasztás módjára, helyére, idejére is.⁵ A kötet tartalomjegyzéke ily módon az étlap szerepét is betölti: a táplálkozási szokásokról, a legszívesebben és leggyakrabban fogyasztott ételekről a beszélő ízléséről, szociológiai helyzetéről, anyagi lehetőségeiről, hagyománytiszteletéről, kísérletező kedvéről, egyszóval jelleméről is árulkodik.

A kötet két részre oszlik, de ezzel együtt is ritka egységes, átgondolt, összetartó könyv ez, ráadásul a két ciklus szorosan összetartozik. Az elsőben a konyhaablakból kitekintő beszélő szemlélődését, reflexióit olvashatjuk a kinti világról, az ott látott züllésről, elértéktelenedésről, szegénységről, kiszolgáltatottságról, sérülékenységről. A második részben pedig maguk az egy-egy étel nevét címként viselő receptversek találhatók. De ahogy az első részben szó van a főzésről, például a már emlegetett címadó versben a csülök elkészítésével kapcsolatos sorok olvashatók, ugyanúgy van bőven társadalomkritika és egyszerű morgolódás a második ciklus szövegeiben is.

Ritka, hogy egy kötet versei ennyire helyhez, ráadásul ennyire konkrét helyhez kötődjenek. Aczél a debreceni panellakás „beállós” konyhájából beszélteti versbeli alakmását, és azt is tudjuk, hogy ez a konyha, legalábbis a főzőrész, tényleg nagyon kicsi, éppen elfér benne a szakács, de mellette már senki más. Viszont legalább van rajta egy nagy ablak, ahonnan a várakozás közben vagy csak passzióból el lehet nézegetni a kinti világot, és ahonnan be lehet hordani a lakásba az így szerzett tapasztalatokat. A „behordani” kifejezést nem véletlenül használom, hiszen a kötet első versei nagyon pontosan leírják, miféle szerepe van a nap ritmusában az ablakpárkányra könyöklésnek, hogyan indítja el ez a napot, vagy hogyan irányítja aztán a gondolatokat. Nem csupán impressziókról van szó, hanem elgondolkodtató, néha megrázó, néha az értékeket és az életmódot felülvizsgálni követelő látványról. Az első versben egy elgázolt macska szétlapított, önmagából kifordult testét látjuk az aszfalton, mintha mi is ablakból néznénk a forgalmat, a reggeli várost. A kötetben a főzésről van a legtöbb szó, de rögtön az első vers képei elveszik tehát az étvágyat, a cuppogó, „kifordult belek”, a „vértócsás szervek”, a „lucskos szövetek” egy naturalista festmény indulatával kerülnek elénk, és aztán nem késik az allegória sem, hiszen a macska rettenetes halála a halál rettenetének általánosabb jelentéseit hordozza, pusztulása az elkerülhetetlen pusztulásra emlékeztet: „mindegy mi pusztul saját véged ezekbe átsugárzik”, vagy nyersebben: „megdöglesz te is”. Ez az élmény lesz aztán behordva a lakásba és lesz része a napnak, sőt talán a további életnek is – „szőttem tovább mit az utca témaként hozzám feladott” –, lesz az egész kötet alaphangja és alapélménye, hogy aztán, mint már említettem, a receptek kitérői után, a kötet végén a testvér halálának

mérhetetlenül nagyobb retteneteként térjen vissza.

Az első ciklus további öt verse ezt a kiindulópontot erősíti és árnyalja. Az *(ablak)koldus* a szolidaritás és az érzékenység mentén teszi fel azt az igen alapvető, bár akár demagógnak is tekinthető kérdést, hogy ehét-e bárki is jó étvággal, ha tudja, hogy már a közvetlen közelében is sokan éheznek – távolabb pedig emberek ezrei halnak éhen. Mit tudna egyetlen ember tenni milliók éhezésért, jobb lenne-e nekik, ha én sem ennék rendesen – ezek a kérdések vinnék a demagógia felé ezt a problémát, de Aczél versében valami másról van szó. Nem milliókról, hanem egyetlen konkrét emberről, egy koldusról, akit az ablakomból látok, egy olyan éhezőről, akit evés közben a konyhám ablakából látok. Ebben az esetben sokkal nehezebb megnyugtatni a lelkiismeretet, sokkal nehezebb azt mondani, hogy nem az én dolgom, nem rám tartozik, és különben sem tudnék segíteni ezen az emberen. A vers ezt az etikai dilemmát körültekintően és óvatosan járja körül, és nagyon emberi választ ad rá. Elutasítja még a „laikus szociológia” megközelítését is, tehát mindenféle okoskodást okokról, megoldási lehetőségekről, egyéni és társadalmi felelősségről, nemet mond a „savanyú könyvtárszobákból” jövő tanácsokra és kioktatásra, és nem mint egy másik, tőle különböző emberre néz, amikor a koldusról beszél, hanem egy közülünk lévő, velünk partneri viszonyban lévő emberre, valakire a szomszédból, valaki olyanra, aki akár mi magunk is lehetnénk. Nagyon emberi és nagyon érzékeny ez a pillantás, és különösen érzékeny a találkozásra adott válasz. Ez a válasz pedig nem más, mint a szűnni nem akaró szorongás, a megfoghatatlan és nehezen magyarázható szégyenérzet és undor, a tengernyi mélységből jövő, „átláthatatlan szomorúság” és persze az az érzés, hogy ezután soha többé nem lehet majd megterített asztal mellett, netán díszgyertyák fényében jóízűen enni, mert, hogy a képzavarnak tűnő, de egyáltalán nem akként létező versbeli képpel éljek: e látvány íze örökre a számban marad, a „szutykos kis alak is mohó szádba áll”.

Egy nagy cselről van tehát szó, hiszen az ételekről szóló versek kontextusát úgy teremti meg a kötet, hogy azok valójában egyáltalán ne szólhassanak az étkezés öröméről, hanem mindig a pusztulásra, a nélkülözésre, a fájdalmakra és a halálra mutassanak – hogy tehát a látszólag az étkezésről szóló versek ne az ételekről szóljanak. Hanem, például, az „arasznyivá törpült élet”-ről (*(ablak)csönd*), arról, hogy „sánta az egész ország, mindenütt sánta emberek” (*(ablak)sánta*), vagy arról, hogy az emberek ma is épp úgy utálják egymást, mint régen (*(ablak)szakács*) és mindennek a következményeiről, a rossz közérzetről, a magányról és az elmúlás keltette szorongásokról. Nagyon finom összekötése a halál és a főzés kapcsolatának a *(ablak)halál* „odakent macská”-jának és az *(ablak)szakács* „odakent tojásás”-nak rímeltetése, ahol a többszörösen elgázolt macska és az elrontott, odaégetett rántotta képe találkozik, mintha a szakács, akár egy isten, életet és halált adhatna:

az elrontott étellel halált, a sikerülttel életet. De közben a főzés a versírás helyére tör, ami azt jelenti, hogy a versírás is teremtés, a vers is képes nemet mondani a halálra és pusztá létével is az élet időleges győzelmét hirdetni. Az *(ablak)szakács*ban pedig konkrétan el is hangzik, hogy a csülök, „ez a kecstelen matéria” már önmagában is líra, hiszen az olcsóság, a szerénység és a méltóság találkozásának bizonyítéka (vehetjük ezt ars poeticának is!), a majd a vers végén az, hogy a speciális csülökreceptek és a konkrét, jó társaságban elfogyasztott, jó roséval „leöblített” csülök-vacsora után foglalkozzanak az irodalommal a gúnyosan csak „lelkesek”-nek nevezettek, a könyvtárak unalmába és levegőtleniségébe húzódó, legszebb percekben is nyelvfilozófiai és hermeneutikai problémákon rágódó kollégák. Az irodalommal mint szakmával kapcsolatos irónia, a felhígulás és a sekélyesedés hangsúlyozása, a posztmodern divatokat illető gúny, az irodalom intézményeiből történt kiábrándultság, az ambíciók elvesztésének hangsúlyozása ebben a kötetben is visszatérő, de a későbbi kötetben még inkább felerősödő elem, elég csak a *(szakma)alkony* kötet címre gondolnunk. Sőt, a „főzőtudományom a boldogul filoszidókbe nyúlik vissza” nyitó sor az *(ablak)szakács* című versből egyenesen párhuzamba, egymás mellé állítja az irodalom- és a főzőtudományt, mintha mindegy is lenne, melyikben mélyül el az ember. Ennek majd akkor lesz újra jelentősége, mikor a későbbi életrajzi kötetekben a bölcsészkarrier, a kutatás és az egyetemi állás feladásának fontos pillanata értelmeződik afféle útelágazásként, olyan döntő életrajzi elemként, ami aztán a teljes azt követő életet meghatározta. Látjuk majd, hogy a beszélő ezt jó és szerencsés történésnek értelmezi, törvényszerűnek is, de mégis mindig ott marad a kérdés, mi lett volna, ha a másik utat választja? Egyáltalán: valóban választhatta-e volna azt is? Vajon juthatott volna magasabbra is, messzebbre is? Mit jelent az életben a magasság, a messzeség? Mit nyert volna azzal az úttal? És mit veszített volna vele? De már ebben a versben is ott az utalás a „rettenetes adathalmaz”-ra, a „birkatürelmű kutatás”-ra, az „agyas esszék”-re, amivel pontosan jelzi a tudományos karrierrel kapcsolatos véleményét és kételyét, amit csak fokoz az értelmező szótárból idézett, a „Vett két kiló csülköt.” példamondat, mely azonnal leleplezi a tudomány és az élet áthidalhatatlan távolságát, hiszen a csülök nem darabolható, azt nem kilóra, hanem darabra árulják a hentesek. De a lényeg most is az, hogy a főzés tudománya és művészete az irodalom és a versírás helyét tölti ki, habár mindez versben és verseskötetben, tehát minden szavával az irodalom intézményeihez kötötten mondódik el, megint csak csavarosan. Ez teremti meg a második ciklus kereteit, melyet a címében egy-egy ételnevet tudó versek sora tölt ki.

Ide tartozik amatőrség és profizmus távlatainak gyakori emlegetése is. Gyakran előkerül, mit és hogyan csinál egy hozzáértő, tanult, felkészült, az alapanyagokat és az elkészítés technikáit jól ismerő szakács, mik azok az

apróságok, amik megkülönböztetik őt a laikustól. A dolog érdekessége, hogy a beszélő önmagát hol ide, hol oda sorolja, és mint láttuk, már az „ablakszakács” szokatlan összetétele is inkább az alkalmi, műkedvelő főzőgető felé viszik a jelentést, de ezt talán kötelező szerénység és a Aczélra mindig jellemző önirónia mondatja, mert a versekben megjelenő gasztronómiai tudatosság és alaposág egy a saját szakácskönyvét valóban mélyen ismerő, annak minden részletéért megdolgozott figurát állít elénk (pl: „az összegyúrt masszát / profiként csapkodta konyhájában a tenyerén” – *csipetke*). De mint a kötet minden más pontján is, fel kell hogy tegyünk a kérdést, miként metaforizálható a főzés aktusa, jelent-e önmagán túl is valamit, átfordítható-e ez az élet más területeire. Ismeretes Tandori Dezső 1973-as, második kötetnének ciklusa, *Az amatőrség elvesztése*, amely a nyelvi tudatosságot, a kor alapvető, wittgensteiniánus ihletettséggű nyelvfilozófiai tételeinek belátását és a vers fogalmának szinte végtelen kiterjesztését mutatta a költői érettség kritériumának. Az emberi érettség kritériuma pedig épp egyetlenségünk, azaz életünk egyetlenségének felismerése és az ehhez történő igazodás lenne, magyarán a halál elkerülhetetlenségének belátása és az ez irányba fordított gondolkodás- és életmód választása. Tandori költészete és éppen ez a kötet milyen fontos vonatkozási pontja ennek a neoavatgárd indíttatású, de ugyancsak egzisztencialista elkötelezettségű költészetnek. A pályatárs neve egyébként sok Aczél-kötetben, így ebben is felbukkan, igaz, torzított formában, amikor „tándori okos verebei”-ről olvashatunk (*ablak*)csönd).

Miként értsük tehát ezek után például a *lecsó* című szövegben olvasott sorokat: „a paprika érettsége nem is fontos” és: „a profi az éres előtti stációkhoz csipetnyi kristálycukrot billent”? Lehet a lecsófőzést a versírásához, vagy legalább a lecsóról szóló vers megírásához hasonlítani? Ezek szerint az egyik alapanyag (de miféle alapanyagok kellene a vershez?) éretlensége nem okozhat problémát, hiszen ahogy a főzés közben megérik a paprika, úgy érik meg írás közben az elsőre talán nyersnek tűnő téma vagy szókincs vagy forma. Ha pedig még mindig nem elég ízletes, amit főztünk vagy írtunk, ott a lehetőség egy csipetnyi cukrot rászórni vagy beleírni, és máris mindenkinek tetszeni fog a végeredmény. És van-e cukormáz a *lecsó* című versen? Van bizony, az anya utolsó sorokban felidéződő alakjától és a szövegben is megjelenő könnyecseppektől nekünk magunknak is könnybe lábad a szemünk – Aczél Géza pedig pontosan tudja, hogy a kétezres évek fordulóján, amikor az irodalmi közbeszéd épp Kovács András Ferenc és Parti Nagy Lajos játékos költészeteiről szólt, amikor az intertextualitás, a szócsavarás, a formaművészet mindennél előbbre valónak látszott, egy efféle könnyben úszó, elérzékenyülő verszárlat több volt mint gyanús. Ezért rejtette a sorok közé ezt az önreflexív gesztust, és ezzel ironikusan vissza is vonta rögtön a túlzottan ellágyuló sorokat.

Ugyanebben a versben jelenik meg az „ízlés mániája” szókapcsolat is, mint olyasmi, amit felnőttként kell megszerezni, sőt mint aminek a megléte voltaképp a felnőttiség feltétele. Ez rögtön eszünkbe juttatja Aczél második kötetét, *A mánia terjeszkedését* és annak címadó versét, ahol a 'mánia' a költészet felszámolásának és befejezhetőségének, elkerülhetetlen végének gondolata volt, amit a „még ezt megírom aztán legyen vége”-féle dac uralt. Itt inkább a minőséggel kapcsolatos dühről, az igénytelenség elleni lázadásról van szó, ami végső soron önmagunk tiszteletét, illetve az ételek tiszteletét jelenti. Nem véletlen, hogy a disznóról, mint „sertéstestvérem”-ről beszél az egyik versben (*gulyásleves*), máshol pedig, sokszor, az alapanyagok kiválasztásának kiemelt fontosságáról. De az ízlés része az előítélet-mentesség is, az tehát, hogy nem hagyjuk, hogy mások döntsenek helyettünk alapvetően fontos kérdésekben – hiszen, miként a *körömpörkölt*-ben olvassuk, saját preconcepcióink legyőzése épp azért fontos, mert eközben felismerhetjük, hogy másoknak viszont velünk szemben vannak előítéleteik. Ha pedig ezt felismerjük, tehetünk azért, hogy ezeket cáfoljuk vagy épp erősítsük – mikor mi a célunk. A kötetben csupa ilyen előítéletektől terhelt ételről van szó, melyek hétköznapiak, olcsónak és elkészítésükben is egyszerűnek tűnnek, hogy aztán kiderüljön, el lehet ugyan ezek az ételeket rutinból, gyorsan és egyszerűen is készíteni, de jobb időt és figyelmet szentelni rájuk, mert akkor valóban ízletes, méltóságteljes ételek lehetnek belőlük. Megint csak eszünkbe juthat, hogy egy panellakás bántóan szűk konyhájában készülnek ezek az ételek, egy olyan helyen, ahol az ablakból megszorított, lelkileg sérült, elszegényedett és megkeseredett emberekre látni. A versek beszélője egyáltalán nem próbálja kivonni magát ebből a közegből, inkább odatartozását hangsúlyozza. Hiszen oda is tartozik: köztük él, hasonló módon él, és élete ugyanolyan törésekkel teli, keserű, szomorú és magányos, pénztelen, mint a szomszédjaié. Miért épp az ételleivel tűnne ki közülük?

A versek struktúrája, partitúrája, felépítése nagyon hasonló. A jellemzően negyven-ötven soros szövegek első nyolc-tíz sorában valamilyen külső, az ételekhez nem vagy csak nagyon lazán kötődő probléma körvonalai tűnnek fel, aztán jön a voltaképpeni recept irodalmiasított, sok kikacsintással teli leírása, majd a vers gyors, egy-két soros lezárása, ahol valami nagyon személyeset, sokszor tabunak számító, megdöbbentő erejű közlést vagy inkább kifakadást olvashatunk. Ezek a kifakadások épp váratlanságuk, hirtelenségük, az ételek feletti, ezekhez képest locsogásnak tűnő beszéddel szembeni erejük miatt tudnak hatni – de úgy hatnak, mintha valóban csak ezért az utolsó egy-két sorért íródott volna a teljes vers. Ez egy jól kitalált, jól működő versstruktúra, melyet kiválóan kiszolgálhatnak a hosszú sorokba tördelt hosszú, megemelt mondatok, a szabad vers tere, a központozás hiányának bizonytalanságot keltő, átgondoltan használt technikai és az esetlegesnek,

sőt néhol ügyetlennek ható, de éppenséggel az Aczél-költészet második korszakának védjegyévé vált, kötetről-kötetre finomodó rímtechnika.

Lecsó, főtt krumpli, csipetke, túrós csusza, rakott krumpli, kocsonya, apróléklevés, gulyáslevés – csupa hétköznapi étel. Említettem az imént, hogy a panelekben élő, tehát a középosztály alsó rétegéhez tartozó és a náluk szegényebb magyar emberek millióinak étlapjáról ismerősek ezek, de a versekből az is hamar kiderül, hogy valami másról, mélyebbről és távolabbról jövő okról is szó van a választásukban. Méghozzá arról, hogy ezek az ételek a gyerekkor ízeit hozzák elő. Hiszen nem is voltak még lakótelepek, amikor ezekkel a versekkel is meggyászolt anya már főzte és az akkor még nagyon boldog gyerekeinek kínálta őket. A már emlegetett *lecsó* mutatja legtisztábban és legszebben ezt a kapcsolatot: a felvezető tíz sorban egy emigrációban élő író idézve arról ír, az elmaradhatatlan ironikus hanghordozással és megjegyzésekkel kipárnázva, hogy bárhol is járhat az ember a világban, kóstolhat bármilyen különlegességet, azért a hazai lecsó illatától mindig könny szökik a szemébe. Ezután jönnek a receptek: lecsó van száz-, sőt ezerféle, lehet rakni hozzá ezt is, azt is, de jön az utolsó két sor lírája: „csak hogy ezekben már nem páráll az a világjáró könnycsepp / nincs benne tűzhelyre hajolva elbarnult fakanállal az anyánk”.

Ez a befejezés tehát részben igazat ad a vers bevezető soraiban kis távolságtartással (pl: „írogatta”) idézett szerzőnek, azt mondja, hogy igen, a lecsó lehet az egyik olyan étel, amely bárhol és bármikor felidézi a régmúltat, vagy a távollévőnek a hazát, de közben azt is mondja, hogy, úgyszólván, odahaza van a haza, tehát hogy nem általában lehet felidézni az otthont, hanem a szülői ház emléke jelenti azt, sőt talán a hazát is. Amikor a lecsó vagy bármelyik másik „magyaros” ízre vágyunk, voltaképp az anyánk főztjére, vagyis voltaképp az anyánkra vágyunk, és az a bizonyos könnycsepp is érte, az ő hiánya miatt hull. Érdemes azt is megfigyelni, hogy az egyszerű kis jelző, az „elbarnult” milyen sokat ad hozzá ehhez a képhez. Benne van az anya évtizedes munkájának nyoma, a gondoskodása, a hagyomány, a régiség és persze az az íz is, amit csak az elbarnult, töredező, esetleg már itt-ott szétmálló fakanalakat a szájba véve (az éppen főzött ételt megkóstolva) lehet érezni. Egy ilyen jelző képes az egész verset átértelmezni, kiszínezni, drámaivá formálni és egyáltalán: a verset verssé tenni. Majd a (*szakma*)-*alkonyban* láthatjuk újra az édesanya megfáradt, „riadtan szép őszülő fejét”⁶, olvashatjuk a kisfiúsan gyengéd sorokat, de itt, ebben a kötetben is feltűnik még egyszer az anya alakja, mégpedig a rendkívül fontos, záró, *vadas* című versben, amikor is egy nyulat hoz haza és abból főz az eleinte idegenkedő gyerekeknek ebédet. Itt a kulcsmondat: „csak a tűzhely közelében ér valamit az a bizonyos szent család” – ami a főzés és a közös étkezések összetartó erejére, illetve újra az anya gondoskodásának fontosságára mutat rá. Kiemelkedik az említettekén túl a *tőtike* című vers azon motívuma, ami azt

mondja, hogy ebben az ételben is ott a gyerekkori élmény, az anya keze – és ez valami olyan láthatatlan adalék, olyan mással helyettesíthetetlen fűszer, amit nem lehet az étlapon jelezni. Olvassuk: aki nem érti, mit jelent számomra ez az emlék, az nem fogja azt sem érteni, miért olyan fontos és ízletes számomra ez az étel, mit jelent, milyen édes emlékeket hoz elő, miért szeretem. De ahol az anya alakja közvetlenül nem is idéződik fel, ott is egyértelmű, hogy az egyes ételek a nosztalgia, a gyász és ezzel együtt a magány oldásának apropói.

A nosztalgia szükségét táplálja, hogy a beszélő saját magát kifejezetten vénre stilizálja, habár a verseibe az önéletrajzi hivatkozásokat oly szívesen beleíró szerző ekkor még alig múlt ötvenéves. Az „ötvenes még istenes” – ahogy a már emlegetett Tandori Dezső írta⁷, Aczél költészetében viszont ez a kor már a mindenén túl levés, a mindenről lemaradtság érzésével párosul. Mintha ötvenen túl már csak a „lopakodó öregség” maradna, se szakmai sikerek, se családi örömök, se szerelem, se barátok nem lennének és nem lehetnének. Mintha ez a kor már nem tartogatna kihívásokat és lehetőségeket, mintha már csak a beletörődés, az elfogadás és a halálra való készülődés maradna. Említettük már, hogy a kötetet az első és az utolsó vers halál-tematikája fogja keretbe, a báty halálának híre zárja a könyvet, miközben a szülők hiányának fájdalma is állandóan jelenlévő érzés. A mindebből kinövő magány-képet fokozza az épp a kötet közepére került *túros csusza* mellbevágó utolsó két sora: „a párás falakkal zárt téridőben / föl sem sejlik hogy szakácsunknak lassan nincsen már barátja”. A vers azt nem mondja meg, hová lettek a régi barátok, meghaltak-e, vagy csak másfelé sodorta őket az élet, netán viták, vagy az elfogyó beszédtemák miatt hültek ki a kapcsolatok – és bár nem lenne mindegy, mi miért történt, itt mégis fontosabb a tény: a kötetben megismert alak végtelenül egyedül van, vagy legalábbis egyedül érzi magát.

A *lapsánka* című szöveg fontos momentumja az „öregedvén már minden kis ponton végiggondolva az ifjúságom” sor, hiszen ebben benne van a következő tíz év Aczél-költészetének motivációja, ebből a gondolatból, tehát a főzés közbeni ráérős gondolatból lesznek a későbbi könyvek, melyek a fiatalság és a későbbi évek tényleg minden apró és lényeges pontját körüljárják majd. Azért, hogy megértsék, mi és miért történt akkor, és hogy megpróbáljanak egy egységes, egymásból következő részekből épülő történetet alakítani az élettörténetből – és azért, hogy belássák, se az egyik, se a másik cél nem elérhető: se megértés, s egységes narratíva nem lesz, mert nem lehet. Ebben a versben, mely tehát egy szlovák étel elkészítéséhez ad tanácsokat, épp egy ilyen, az identitás lényegét érintő kérdést találunk: „tót vagyok vagy kicsit román?”, sőt mellette ott van a „szlávós melankólia” felemlegetése is. Ebben a szövegben tehát kézzelfoghatóbb a főzés és az ételek világának többletjelentése, könnyebben érthető a felszín és

a mély közti kapcsolatot. Itt az első szinten mintha arról lenne szó, hogy a gasztronómiai rendszer is olyan, mint például a nemzeti nyelv: az idegen sajátta válik, a furcsa megszokottá, az egyedi általánossá. Ahogy a nemzeti konyha fejlődése során az idegen elemek, alapanyagok, fűszerek és módszerek beolvadnak a tradícióba, és sajátos kombinációt hoznak létre a régebbi elemekkel, ahogy ezzel a hol hosszabb, hol egészen rövid ideig tartó processzussal a nemzeti kultúra asszimilálja, integrálja az idegen ízeket, ugyanúgy fejlődik és gazdagodik a nemzeti nyelv szókészlete is: jönnek az új, idegen szavak, de ezek idővel részei lesznek a saját nyelvnek, és aztán már nem is érződik rajtuk az idegenség. De a szöveg arról is beszél, hogy a magyarság maga is efféle gazdagodás eredménye, az egyes emberek is hordozzák az évezredek alatt a vérbe került idegenből sajátta lett ízeket is, de úgy, hogy meg nem mondható, kiből mennyi a szlovák, a román, a szláv vagy épp a török vonás. A vers értékrendjében a konyha és a nyelv mintájára a nép és maga az egyén is csak gazdagodik az efféle találkozásoknak köszönhetően.

A kötetet lezáró *vadas* című vers szerepéről már ejtettem néhány szót, de érdemes a szöveget kicsit közelebbről is megvizsgálni, hiszen valóban az egész kötetet átértelmező versről van szó. A szövegben a báty utolsó napjai, halála és a temetés utáni tor napja idéződik fel, de az idősíkok összecsúsznak, pontosan leképezve a gyász mentális állapotát. Egy közeli hozzátartozó haldoklása, halála, a temetés megszervezése és maga a temetés olyan nehéz időszak, annyi stressz és fájdalom gyűjtőhelye, hogy ilyenkor mindenki kizökken a normális időérzékelésből, egy kicsit kívül kerül a megszokott életén, de belül az élet súlyosabb, mélyebb, lényegibb körein. A testvér halála ebben a versben éppen ilyen felkavaró esemény. Felidéződik egy közös, nagy gyerekkori élmény, és erre emlékezve főzi a kötet szakácsként megismert hőse azt a bizonyos vadast. De ebben a szituációban nincs helye a főzés örömének, nem lehet a technikai fogásokkal dicsekedni, nem lehet dicséretre számítani, és nem ér semmit még a királyian megterített asztal sem. A korábbi szövegek gyakori motívuma volt az étellé érő nyersanyagok első kellemes illata, amire összefut a szájban a nyál, előtör az éhség, türelmetlenné válik a szakács – de ebben a helyzetben ez a fajta megkívánás sem szerepelhet, és hiába a tökéletes, napokon át nagy gonddal készített étel, senkinek sincs a temetés után kedve enni. Épp erre az utolsó mozzanatra értem, hogy ezzel Aczél Géza visszavonja a kötet minden efféle öröm-beszámolóját, zárójelbe teszi a főzések élményét – hiszen egy annál sokkal súlyosabb és állandóbbnak ígérkező tapasztalatot él át. Ez óriási veszteséget jelent ebben a költői világban, hiszen láttuk: se rokonok, se barátok, se szakmai kapcsolatok nincsenek már a verzhős körül, egy nő ugyan néhány hasonlatban feltűnik (pl.: a szalonnabőr „kreolosodik mint asszonyom a műtapsiben” – *frankfurti leves*), de a konyha és maga a

főzés jelentette eddig az egyetlen és utolsó menedéket, és ezzel a traumával ez látszik elveszni. Szép, hogy azt írja, szégyenérzet kapcsolódik a főzéshez, hiszen a gyász legfeketébb napjaiban talán nem is illenék elég erősnek lenni a főzéshez, pedig akár lehetne ez is a gyázmunka része. Ugyancsak szép, és az már a gyász maga, hogy elmagyarázza, miért épp ezt az ételt készíti erre a napra, és aztán ahogy képtelenesen a halott lábához helyez a gyerekkor egyik legfontosabb ízét felidőző ételből egy tányérral. Olyan ez, mint egy ételáldozat, mint valami nagyon ősi, nagyon mélyről jövő, nagyon tiszta búcsú – búcsú a bátytól, a verstől, a kötettől és a főzéstől is. Nem kérdés, hogy az étel és a vers, a főzés és a versírás megint egymásra montírozódik: a vers, sőt a kötet is a búcsú és a gyász terepe, egy nagy és szép emlékműve a konkrét személynek és a testvéri szeretetnek is. Ráadásul afféle felelés is a halállal: a tor maga az élet győzelmét jelenti, azt, hogy megy tovább a halál ellenére is, hogy mindig van, aki tovább él, és amíg enni tud, addig élni is fog.

Jegyzetek

¹ ACZÉL Géza: *(ablak)(szakács)*, Bp., Palatinus, 2003.

² Vö. pl.: GINTLI Tibor: *Egy anagramma nyomában*, Szépirodalmi Figyelő, 2012/1., 24.

³ ACZÉL Géza: *Csülökcsemegék*, Bp., Petit Real, 1996.

⁴ ACZÉL Géza: *Csülökkönyv*, Bp., Lucullus, 2000.

⁵ Vö.: BENYOVSZKY Krisztián: *Irodalmi étlapok*, Alföld, 2007/9, 107.

⁶ ACZÉL Géza: *(szakma)alkony*, Pécs, Jelenkor, 2005, 41.

⁷ Pl.: TANDORI Dezső: *Ötvenes évek*, Tiszatáj, 2007/3, 64.

HORVÁTH KORNÉLIA

Géczi János költészetéről és a *Jutunk, de mire, édes úr?* című verséről

A szó tekintetén fölfedezhető, hogy milyen.
Kék- és zöldszemű egyszerre.
(Géczi János: *B*)¹

A mottóban a tárgyalt szerzőtől idézett versrészlet – két versmondat –, úgy tűnik, jól jellemzi Géczi János költészetének talán legalapvetőbb sajátosságát, amelyet első megfogalmazásban a „kettősség” nagyon is általános jelzője mentén értelmezhetünk. Ez a „kettősség” elsődlegesen a kétféle művészi tevékenység, a képzőművészeti és a költői aktivitás együttes meglétében és összefonódásában ragadható meg, mely kétféle tevékenység mind a mai napig – hiszen nem lezárt életműről van szó – együttesen jellemzi Géczi János „kép- és szövegtermését”. Mindebben az avantgárd hagyomány erőteljes továbbélését konstatálhatjuk, mint azt a szakirodalom nem egy alkalommal megállapítja.² Mint ismert, Géczi képeiből, plakátjaiból, kollázsaiából és „képverseiből” számos kiállítást rendeztek *Képversek* címmel: például 1984-ben Zalaszentmihályon, 1986-ban a Debreceni (akkor Kossuth Lajos) Tudományegyetemen, mely Zalán Tiborral és Török Lászlóval közös kiállítás volt, vagy 1997-ben Kolozsvárott.³ De hasonlóképpen szó és kép, szöveg és vizualitás határmezsgyéjén mozog szinte minden képzőművészeti alkotása, s erről olyan kiállítás-címek is világosan szólnak, mint a *Tér/Kép/Vers* (1982-ben Hatvanban és '83-ban Békéscsabán), *kép-vers/vers-*

kép (Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban 1987-ben) vagy SZÓ/KÉP (Tatabányán a Kernstock-teremben, 1991-ben). Nem véletlen ezért az sem, hogy az első többszerzős tanulmánykötet Géczy műveiről *Szöveg-Tér-Kép* címmel jelent meg 2001-ben (H. Nagy Péter szerkesztésében).⁴

S tudjuk, a szerző számos olyan kötetet is megjelentetett, amelyek valójában nem (szép)irodalmi könyvekként, hanem sokkal inkább egyfajta avantgárd képzőművészeti albumként funkcionálnak. Ilyen a feltehetőleg a '80-as években a Vár Ucca Tizenhét könyvek sorozatában napvilágot látott *Képversek* című kiadvány,⁵ melynek képei a betűt elsődlegesen a kép alkotórészeként működtetik, illetve a betű formájának megváltoztatásával és torzításával annak vizuális potenciálját használják ki és állítják előtérbe. Hasonló mondható el a *concrete* című, a párizsi Magyar Műhely által támogatott 1991-es kötetéről, amelynek művészi szervezőelveként a betűk plakát- és már-már fényképalkotó erejét ismerhetjük föl.⁶ Ugyanez jellemzi az egyik legfrissebb Géczy-féle képzőművészeti kiadványt, a lengyel nyelvű *Rozłupane plakaty*-t, immár azonban nem fekete-fehér, hanem színes kivitelben.⁷ S végül e tekintetben igen sajátos műfajú könyvnek tekinthető a 2002-es *carmen figuratum*, mely egy geometriai típusú képversekből és plakátokból építkező Géczy-kiállítás képanyagán, valamint a művész kiállításainak jegyzékén túl hét szaktanulmányt is közöl a kollázsról, a képversről és annak középkori hagyományairól.⁸

Ebből következően, s szinte evidens módon Géczy *költői* munkásságában is jelentős szerepet nyer a „képvers” mint olyan. S ez nemcsak a kezdetekről mondható el, hanem mind a mai napig érvényesen állítható. Így például az 1986-os *Elemek*, amely a szerző munkásságát az 1978-tól '86-ig tartó időszak keretében összegzi, a képvers mindenfajta lehetőségét ki látszik használni a változatos szövegtördelés, a sortörések, a különböző méretű tipográfiai jelek Szilágyi Domokos verstechnikáira emlékeztető szövegbe építésétől a matematikai jelölések és geometriai ábrák alkalmazásán keresztül a „klasszikus”, a betűkből képet formáló Apollinaire-féle képversig.⁹ Külön érdekesség a kötet tartalomjegyzéke, mely maga is a vizualitás elve mentén épül föl, s verscímekeket csak ritkábban közöl: ezeket rendszerint sorszámok vagy a (*Képvers*) vagy (*Képversek*) megjelölés, esetenként pedig a szintén a sorozatosságot kiemelő „*első próba, második próba, harmadik próba*” stb. megnevezések helyettesítik.¹⁰ De hivatkozhatunk itt a 2004-es összefoglaló, azaz gyűjteményes jellegű HOSSZÚ KÉP|VERSEK című kötetre (a címet a könyvborító sajátos tipográfiája miatt nem is lehet egy irodalomtudományi tanulmányban „filológiai pontosan” visszaadni).¹¹ E költészeti kiadványok mind a képvers folytonos „jelenlétéről” tanúskodnak az alkotói ouvre-ben, s megkérdőjelezzik egy potenciális kronológiai alakulástörténet – amely például a képverstől a „klasszikus” vagy „hagyományos” versig, vagy éppen az avantgárd hagyománytól a késő-, illetve a posztmodern líranyelvig és

látásmódig ívelne – felállíthatóságának esélyeit.

Sz. Molnár Szilvia, Géczí első, s ez idáig egyetlen monográfusa így nyilatkozik a szerző alkotásmódjáról, s az abban megnyilvánuló művészeteszemléletéről: „A Géczí-művek szövegvilága szerteszt burjánzik, szöveg- és képfragmentumok vándorolnak ide-oda köteteken belül, de kötetek között is: átjárnak versből prózába, prózából képversbe, képversből versbe stb. Műfajtisztá alkotásokról Géczí János műveinek esetében csak ritkán beszélhetünk, könyveinek határai egyben az alkotások határait is jelzik.”¹² Az életműnek ez a „túlburjánzása” szöveg és szöveg, kép és vers között valóban megerősíthető. S érzékelhető ez a jelenség az egyes költői (verses) – mert, mint tudjuk, Géczí számos prózakötetet is publikált – alkotásokban is. S bizonyos érvénnyel kijelenthető, hogy az áradó, s ebből következően néhol kissé terjengősnek tűnő megszólalásmód több helyütt jellemzi a „kép-szövegkorpust”, s néhol az egyes verses lírai darabokat is.

Ugyanakkor mintha mégis érezhető lenne egy elmozdulás az avantgárd képi hagyománytól egy másfajta líranyelv irányába. A *Léghajó és nehezeke* című 1983-as kötet¹³ például előszeretettel él matematikai jelekkel a versszövegekben – Karinthy Babits *Danaidák* című verséről írt paródiáját juttatva eszünkbe –, míg az 1993-as *Mágnesmezőkben*¹⁴ ezt már csak a kötetnyitó vers címe „örzi”. Különösen érdekes e szempontból az 1988-as *gyónás* című kötet,¹⁵ amely szerkezetében szétválasztja a hagyományos formájú verseket a betűkből összeállított képekként funkcionáló szövegektől, két fejezetre bontva a kiadványt: az első rész világos módon az írásra s a szövegre utaló „Fekete szegélyű fehér /1982-83/” címet, míg a második a képiség vonatkozásában autopoétikus és önértelmező, a szerző által idézőjelek közé tett „A titkos értelmű róza” címet kapta.

A „szó tekintete”¹⁶ Géczí-féle, mottónkban idézett „formulája” azt sugallja az elemzőnek, hogy Géczínél a szó sokkal inkább *tekintet*, mint hang, inkább látvány, vizualitás, „betűjáték” vagy képvers, mint vers, például a Kosztolányi-féle értelemben vett vershez képest: Vö.: „A vers néma. Adj neki hangot. A vers a könyvben halott. Keltsd életre. Mi a szavalás? A vers föltámasztása papírsírjából.”¹⁷ A vizualitás és a „vizuális” behatolása a versekbe Géczí köteteiben nem egyszer a számozás mentén, számozott versszakok vagy versek révén jut érvényre: így például a *Látkép a valóságról egy gepárdal* című 1989-es kötetben, a *[fonalvers, figurával]* 1993-as, forgalomba nem került könyvecskében, a '93-as *Magánkönyvben*, a *21rovinjban*, s persze más gyűjteményes kötetekben, például a Tandori által válogatott *Verseken*.¹⁸ A *Visszavont tekintet* című 2002-es válogatáskötet¹⁹ pedig szintén bőséggel tartalmaz számozott verseket (s Apollinaire-szerű képverseket is), köztük a *21rovinj* szövegeit is.

Másfelől ezen utóbb említett kötetek között is érzékelhető egy markáns különbség, egyfajta változás a vizuális eljárások alkalmazásának és

funkcióinak tekintetében. A *Látkép...* még számos korábbi fogással, részint a fotó, részint a plakát eszközzel, részint pedig az aláhúzás-bekeretezős technika megoldásával is él, míg a négy évvel későbbi *[fonalvers, figurával]*-ban a változatos tipográfiai megoldások és a képek is határozottan a versszöveg „szolgálatának” – illusztrációjának, kiegészítésének, értelmezésének – feladatát látják el. Csaknem ugyanez állítható a Tandori által válogatott *Versekről*, ahol a szinte már esetlegesen megjelenő, s inkább tipográfiai, mint képi elemek a – *Madárház* fotóciklus kivételével – kifejezetten a versszövegek illusztrációját szolgálják.

S végül a '90-es évek közepétől kezdnek napvilágot látni, a 2000-es évek folyamán pedig egyenesen sokasodni a vizualitás eszközét hagyományos módon, mindössze a borító vagy a cikluscímoldal szerkesztésében, esetleg egy-egy képi illusztrációban érvényre juttató, „tradicionális” értelemben vett verseskönyvek, mint a már említett *Magánkönyv*, a válogatott verseket tartalmazó 2004-es *Részkarca*, az új verseket közlő 2005-ös *Az egyetlen tőr balladája*, a 2011-ben megjelent *Jutunk-e, s mire, édes úr?*, a 2012-es *Ősz vagy Júlia*, valamint a '83 és 2013 között írott versekből válogató, kétszáz oldalt is meghaladó terjedelmű *Kiegészítések egy Vörösmarty-sorhoz* című kötet.²⁰ Tipográfiai és formai tekintetben e kiadványok mindegyike „klasszikus” verseskötetnek mondható, még ha szinte kizárólag a szabadvers formájával dolgozik is (kivéve az *Ősz vagy Júliát*, amely a távol-keleti költészetben nagyon is kötött, a hazai irodalmi-közéleti recepcióban azonban, éppen viszonylagos újszerűsége vagy szokatlansága okán szabadabb versalakzatként érzékelt és befogadott waka és haiku műfajformáját alkalmazza kizárólag).

Ebből is látható, hogy a műfaji és irodalmi hagyomány rendkívül fontos Géczy munkásságában. S ez az avantgárd indíttatást és törekvéseket is sajátos fényben világíthatja meg, hiszen versformai és „műfaji” szempontból evidens, hogy Géczy számára a *szabadvers* a kitüntetett és talán az „autentikusnak” minősíthető verses-lírai megszólalási forma. Egyáltalán, *a vers mint olyan* különös, sőt elsődleges fontosságot képvisel Géczy költészetében (ezt talán a Reményi József Tamás szerkesztette *Kiegészítések egy Vörösmarty-verssorhoz* című 2003-as kötet példázza a legjobban).²¹ S hozzátehető, hogy Géczynél mindig *a vers, s nem annyira a nyelv* mint olyan kerül elő. Ez pedig nyilvánvalóan egy sajátos, s talán megkockáztathatom: identitáskereső versfelfogásról, verskonceptusról árulkodik.

E vonatkozásban talán nem haszontalan magának az alkotónak a kérdéssel, azaz a vershez való viszonyával kapcsolatban tett önértelmező megállapításait is megfontolnunk. A *visszavont tekintet* kötet *Utóhangját* a szerző az alábbi határozott megnyilatkozással zárja: „Kétségtelen: létezésem egyetlen formája – a versírás.”²² Kérdés persze, miként artikulálja a vers fogalmát a szerzői önreflexió, s e tekintetben nagyon is árulkodóak a

megfellebbezhetetlenül hangzó záró kijelentést megelőző szavak,²³ amelyek a középkori nominalizus-realizmus vitára utalva a szó mint olyan jelenségét a név (a szó mint önértékű név, *nomen*) és jelentés kettősére választják szét. Lényeges azonban, hogy e rövid okfejtésben Géczi nem a XX. századi nyelvészet, nyelvelmélet és szemiotika fogalmaival (pl. hangkép és fogalom, jelölő és jelölt, hangalak-belső forma-jelentés stb.) él, hanem a középkori filozófia terminusaihoz folyamodik, azaz nem nyelv(tudomány)i aspektusból közelíti meg a szó fogalmát. Másfelől az előzetes önkomentár második részében az érzékelés, a tapasztalat, valamint a szó, a nyelv közötti radikális elválasztottság gondolata szólal meg, s azzal együtt a szónak mint sajátos „köpönyegnek”, retorikai vagy grammatikai, nem pedig szemantikai vagy egzisztenciális formának az értelmezése kap hangot. Egy ilyen *ars poetica* felől nézve pedig ismét csak kevéssé „csodálható” szó és kép, verbális és vizuális figuráció azonos státuszú érzékelése és alkalmazása a művészi formanyelvben.

A szabadvers mint műfajforma meglátásom szerint Géczi formavilágában éppen a 'vers mint szabad forma', mint minden ideológiától mentesen értett 'liberális forma' – mely gyakorta áthajlik a képbe - értelmében működik, éppen a képpel és a vizualitással való összekötöttségében. S első pillantásra talán úgy tűnik, a Géczi-féle szabadvers például egy tinyanovi versnyelvi értelmezés felől kevéssé vagy egyáltalán nem interpretálható. Azonban úgy gondolom, igenis van itt keresnivalója egy hangsúlyozottan versnyelvi megközelítésnek, ha máshol nem, akkor éppen a kiválasztott *Jutunk-e, s mire, édes úr?* kötet kapcsán.

A *Jutunk-e, s mire, édes úr?* című 2011-es kötet, ha nem is szakít teljességgel az avantgárd hagyománnyal (miközben a „képvers” bármely formában történő megvalósításáról egyértelműen lemond), mindenképpen visszatérni látszik a vers mint verbális-nyelvi „produktum”, s ezzel együtt a vers mint nyelvi-ritmikus (és nem képi-vizuális) forma felfogásához. Ez a verseskönyv továbbá jóval nagyobb „teret” ad a magyar, versnyelvi-líraformai értelemben vett költészeti tradíciónak, mint a szerző korábbi kötetei. E két szempontból először is érdemes rövid vizsgálat alá vennünk a verseskötet ciklusainak címeit.

Az első cikluscím a *Kilép és elsiet*, mely poétikusságát nem utolsósorban a tökéletes jambusi megszólaltatástól nyeri, s amely az emelkedő, egész verslábba „záruló” és ezáltal a versmondattól értelmét mintegy nyitva hagyó (értelmileg: „hová?”) konstrukciójában egy jóval inkább későmodern, mint avantgárd megszólalásmódot produkál. A *November Brüsszelben* erőteljes visszhangba lép Oravecz *1972. szeptember* című kötetével, s e kapcsolódást a Géczi-versek szerelmi tematikája és a ciklus narratíva-teremtő „igénye” (az *intentio operis* jegyében) is megerősíti. A *Még egy rózsza és még egy csalogány* cikluscím egyfelől evidens meta- és

autopoétikus gesztusként értelmezhető (l. a Géczi-életműben minden szinten – biológia, képzőművészet, kultúrtörténet, saját költészet stb.) és permanensen jelenlévő rózsá-tematikát, másfelől, a bennfoglalt versektől is megerősítve, az *Ezeregyéjszaka*, a *Dekameron* és Shakespeare *Rómeó és Júliájának* világát idézi meg.

A negyedik cikluscím, *A beszédszélehangzóságában* és anagrammatikus mivoltában (beszéd-széle) egyfelől a versnyelvi szonoritásra, másfelől ismét egy intertextuális kapcsolatra (Mikszáth *Szent Péter esernyője* című regényének *A bábaszéki intelligencia* című 4. fejezetére is utal, mely így kezdődik: „Nem akarom szélesen elbeszélni...” (miután persze a narrátor „szélesen elbeszéli” a történeteket). Az ötödik cím (*Omlík a feledés a délutánra*) pedig fölöttébb poétikus és lírai, hangulatában Radnóti és József Attilát, a kezdetben ellentétes, mégis időarányosan dallamos (egy daktilust egy anapestussal összekapcsoló) ritmust az emelkedő anapestussal immár lejtésirányban is harmonizáló határozott jambussal vezeti át költői harmóniába.

A verseskönyvről további részleteiben e helyt csak röviden tudok szólni. Összességében annyit, hogy a kötet azzal, hogy mintegy „visszatérni” látszik a „klasszikus” versformákhoz és megszólalásmódokhoz (beszédműfajokhoz), egyben a magyar költészet számos jelentős alkotójának megszólalását is előhívja: nem egy esetben József Attilát, de a kötet végének verseiben egyértelműen Pilinszkyt (akinek költészetétől az avantgárd, nem kell hangsúlyozni, meglehetősen idegen). E vonatkozásban a *Talpkő*, a *The end* és a *Végső utca* című kötetzáró versekre hivatkozom. S különösen izgalmas a kötet címadó verse a maga szigorúan kötött, s szoros rímeket igénylő formájával. (A Géczinél váratlanul szoros és tradicionális forma talán azzal is összefüggésbe léptethető, hogy e vers keletkezése mögött határozott egzisztenciális-biográfiai krízis rejlik.)

A vers tizenkét hatsoros szakaszból épül fel, melyek mindegyike ugyanazzal a sor-mondattal kezdődik („Jutunk-e, s mire, édes úr”) – amely egyszermind megegyezik a verseskötet címével –, s ugyanazzal a versmondattal zárul („mire jutottunk, édes úr?”). Ez az egyszerre anaforikus és refrénes versstruktúra, mely egyben keretes szerkezetet (a retorika nyelvén reddíciót) is alkot, a XIX. század verseit – egyebek között a *Himnusz*t és a *Szózat*ot - idézi fel. S azért is, mert míg a kezdősorok a tizenkét versszakon keresztül változatlan formában ismétlődnek, addig a zárósorok – ismét csak a *Himnusz* és a *Szózat* „keretéhez” hasonlóan – két esetben módosult alakban térnek vissza: a 3. versszakban „a szín, mire jutottunk, édes úr?”, a 7. szakaszban pedig „s mire jutottunk, édes úr?” variációval szembesülhet a befogadó.

S persze itt a verselemző rögtön felteheti, s fel is kell tennie, a kérdést: mit jelezhetnek ezek a minimálisnak tűnő formai változtatások a refrénsorokban?

Könnyebb a válasz a második, s kisebb módosulást illetően: a versszakok végén ugyanazon formában ismétlődő kérdő mondatot itt mindössze egy kapcsolatos kötőszó, az *s* módosítja morfológiailag. Ez az *s* azonban a verscímre, s a változatlan alakban visszatérő versszakkezdő első sorokra („Jutunk-e, *s* mire, édes úr”) való utalásként értelmezhető, vagyis még inkább megerősíti a szakaszkezdő anaforikus és a versszakzáró epiforikus sorok szoros egymásrautaltságát, és természetesen magát a kérdést, amely a versszöveg tárgya: jutunk-e valamire, elérhető-e a megoldás? A kérdés a szöveg szerint egy „úr”-tól válik függővé és esetleg megválaszolhatóvá, ami önmagában is korábbi, monarchikus történelmi-irodalmi korokat idéz fel az olvasói emlékezetben, elsősorban ismét a XIX. századot, annak irodalmából pedig e vonatkozásban elsődlegesen Madách-ot. (Az „úr” vagy „Domine” témája más szövegekben is visszatér a kötetben, leghangsúlyosabb módon *A hárserdőn túl* című nyitóvers zárlatában.)²⁴

Az epiforikus refrénsorok első eltérése a költemény második versszakában kétszeresen is izgalmas: egyfelől, mert itt a záró sorban egy új, tartalmas szó, egy főnév is megjelenik (a *szín*, vö.: „a szín, mire jutunk, édes úr?”), másfelől *s* ezzel összefüggésben itt felborul az összes refrénsorban szigorúan betartott ritmikai-szintaktikai egyensúly, vagyis az utolsó sor ebben az egyetlen szakaszban nem egyetlen mondatból, hanem egy előző alárendelt tagmondat alanyából és egy új, önálló mondatból épül föl. Itt az enjambement markáns megnyilvánulásával találkozunk: „arcunkról ha leszorol / a szín, mire jutunk, édes úr?”

Az enjambement itt is megmutatja poétikai, azaz értelemképző arculatát, amennyiben az új sorba átkerülő *szín* szót emeli ki, s értelmileg – éppen a ritmikai szakadás révén – egyszersmind el is választja annak eredeti szövegbeli-mondattani kontextusától. Egyszerűen szólva az enjambement poétikai eljárása révén a *szín* itt már nem pusztán az arc színét, a természetes arcpírt jelenti, hanem aktivizálja a szóban rejlő ‘színjáték, színjátás; becsapás, szemfényvesztés’ potenciális jelentéseket is, s a „mire jutunk?” kérdését ennek tükrében szegezi szembe az olvasóval.

Az itt tárgyalt enjambement – a verstani fogalom bevett magyarítása, a „soráthajlás”, aligha szerencsés, mert éppen a jelenség lényegét takarja el: az enjambement-nál ugyanis éppen nem a sor, hanem a mondat vagy a mondatszerkezeti egység „hajlik át” a verssoron, vagyis a ritmikai határon – azért is emelkedik ki a szöveg folytonosságából, mert annak ritmikai struktúrája rendkívül feszes, s e tekintetben inkább a XIX. századnál régebbi magyar versszövegeket evokálja. S nemcsak a nyilvánvaló ütemhangsúlyos ritmusra gondolok itt, hanem arra a szoros rímszerkezetre is, amely az egész költemény tizenkét versszakán keresztül mindössze két rímet engedélyez: a kezdő- és záró sorok refrénrímeit (A, A), s a közbülső négy sor minden versszakban változatlan fonetikájú négyes rímsorát (b, b, b,

b). Belátható, hogy ez a rímstruktúra feszességében és szigorúságában még a középkori villoni balladaforma azon szoros előírását is meghaladja, amely három rímet enged variálni három nyolc- és egy négysoros versszakban (a kettős balladában, ami még Villonnál sem túl gyakori, kétszer ekkora versszakterjedelemben). Géczy költeménye tehát a tizenkét hatsoros strófa négy közbülső sorában ugyanazt a hangsort váltakoztatja a következőképpen: 1. vszk.: *felborul – ráborul – azon túl – elborul*, 2. vszk.: *beszorul – kiszorul – elszorul – megszorul*, 3. vszk.: *rászorul – szaporul – (aljas) szorul – leszorul*, 4. vszk.: *párosul – izmosul – pirosul – megkárosul*, 5. vszk.: *alkonyul – lekonyul – elaljasul – pártosul*, 6. vszk.: *vékonyul – bizonyul – tornyosul – korcsosul*, 7. vszk.: *porul – porul – szerteborul – porul*, 8. vszk.: *elszigorul – benyúl – kiborul – beszorul*, 9. vszk.: *benyomul – lenyomul – nyomul – kinyomul*, 10. vszk.: *borul – beborul – kiborul – szétborul*, 11.: vszk. *hasznosul – tanul – hasznosul – hasznosul*, 12. vszk.: *eltolul – feltolul – betolul – tollul*. A rímzavak vizsgálata során tehát megállapíthatjuk, hogy leggyakoribbak az igei rímek, s azon belül is feltűnő sűrűséggel ismétlődik a *borul* és a *szorul* ige, különféle igekötős változatokban. Kérdés lehet azonban, a XXI. században mit kezdetünk ezzel a döntően azonos szófajiságra épülő ragrímes konstrukcióval.

Nyilvánvalónak tűnik itt a szerzői intencionáltság, Eco nyomán az *intentio auctoris* működése a toldalékrímek, az azonos igékkel, illetve ige-tövekkel operáló konstrukcióban (pontosabban, s ismét Ecoval szólva, az *intentio auctoris*-ra ez esetben is az *intentio operis*-ből, jelen szöveg rímek-ritmikai-kompozicionális megszerkesztettségéből következethetünk).²⁵ Amint mások mellett Lotman is felhívta rá a figyelmet, a középkori verselésben, s különösen a rímelésben éppen nem a diverzitás, nem az eredetiség, nem az újszerűség volt a fontos, hanem az ismétlés. Ám az ismétlés itt sem pusztán formaként működött, hanem világszemléleti alapja volt: a középkori ember analógiákban és azonos törvényszerűségekben érzékelte a világot, s ezen analogikus szemléletet mutatják a középkori versek toldalékrímek (magyar vonatkozásban elegendő itt Tinódi Lantos Sebestyén „vala”-rímekire gondolnunk). Úgy tűnik, Géczy János e kötetcímadó költeménye éppen a magyar vers ezen archaikus, középkori nyelvi-ritmikai és szemléleti arculatát idézi fel ezzel a mai korban szokatlanul „tautologikus” (Lotman), ám mégis virtuóz rímstruktúrával.²⁶ S hozzátehetjük, az inverzió, amelynek eljárásával a versszöveg igen gyakran él, s szinte minden alkalommal a *ha* feltételes módosító- és kötőszó pozícióját ingatja meg vele (pl. „a testünk ha felborul”, „és a félhold ha azon túl”, „szánkra tenyér ha rászorul”, „és az idő ha pirosul”, „és a szívig ha lenyomul”, „létünk ha tölünk eltolul” stb.), a XX. (l. pl. József Attilától a *Rejtelmek* kezdését: „Rejtelmek ha zengenek”) és a XIX. századi magyar líra ezen szöveghelyei mellett Zrínyi költészetét is idézi, különösen a *Befed ez a kék ég...* kezdetű és című epigrammáját, amelynek

minden sora a szórendcsere szintaktikai és szemantikai tekintetben is sűrítő fogásával él („Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó, / Órák tisztességes, csak légyen utolsó, / Akár farkas, akár emésszen meg holló, / Mindenütt felyül ég, s a föld léssen alsó.”). S végül újfent a magyar irodalom XIX. század előtti időszakát evokálja a határozott névelő alakjának archaizáló használata („az lepel ha ránk borul”).

A Géczi-versből általunk fentebb kiemelt két rímshó (*borul*, *szorul*) szemantikája önmagában is „kijelölí” a vers hangulatát és diszkurzív témáját mint megtorpanást, megtorpasztást („szorulás”) és mint a lét alapjának elvesztését („borulás”). A többi rímshó nagyobb részben (pl. *megkárosul*, *lekonyul*, *elajjasul*, *elszigorul*, *vékonyul*, *korcsosul* stb.) megerősíti ezt a szemantikát. Másfelől bizonyos rímek mintegy a másik „oldal”, a megszólított „édes úr” tevékenységét is jellemzik, így például a kilencedik versszak négyes rímét teljességében meghatározó *nyomul* és az utolsó szakaszt három rímshó erejéig tematizáló *tolul* a maga igekötős változataival. Az utolsó előtti versszak háromszori *hasznosul* és egyszeri *tanul* rímshó mintha felülírná az előző rímekből kiolvasható kontrasztív „harcí” folyamatot, azonban a versszak szövegének konstrukciója, mely az ember részként, szappanként és prédaként való hasznosulásáról, s az erre való tanulásról beszél, az önmagukban pozitív jelentéstöltetű szavakat travesztálják és teljes mértékben ironizálják.

Vagyis látható, hogy miközben a versszóveg számos úton – téma, beszédmód, az egyetlen kérdésre épülő szintaktikai versstruktúra, szóhasználat, szórend, rímshószervezet, rímshóhasználat stb. – megidézi részben a XIX. századi, különösen pedig a reformkori költészet, s részben az ennél archaikusabb magyar líra megszólalásmódját és versépítési elveit-módjait is, ugyanakkor nem mond le a heterogén diszkurzív és rímshószemantika (persze már Aranynál is rendkívüli virtuozitással és jelentéspotenciállal működő) modern lehetőségeiről. Erre pedig a legszebb példát az *-ul-ra* végződő 48 (!) rímshó a legutolsó, a *tollul* szolgáltatja. A vers utolsó előtti, „Isten ha amúgy sincs tollul” sora önmagában szinte értelmezhetetlen, hiszen itt új költői szóalkotással találjuk szemben magunkat. A kevésbé referencializálható hapax legomenon eredményeképpen a versben artikulált és a reformkori költészetre való evidens utalásként kirajzolódó sorskérdés az írás és a költői alkotás lehetőségének témájaként nyer újabb költői megfogalmazást. Külön szépsége az eljárásnak, hogy az írás témájának és a költészet szerepének jelentősége, sőt elsődlegessége a XIX. századi magyar költészetre nagyon is jellemző poétikai eljárásként ismerős. Ám, eltekintve a nyelvújításban alkotott, ám sokak úzusa által megerősített lexémáktól, a XIX. századi magyar költészetben ritkán tapasztalható az önálló és egyszeri szóalkotás költői gesztusa.²⁷ Géczi János versében a *toll* lexéma váratlan határozószóként történő használata (vö. ‘tollként’), vagy

egy merészebb grammatikai megközelítésben esetleg újszerű igésítése) a versben megfogalmazott feladat lehetséges megoldását („Jutunk-e, s mire...?”) az írás, a költői alkotás körébe utalja, miközben azt is világossá teszi, hogy „Isten” és a folyamatosan megszólított „édes úr” funkcióikban elválnak egymástól, azaz semmiképpen sem azonosíthatóak – nemcsak egy esetlegesen feltételezhető referencia, hanem a fikció szintjén sem.

Függelék

Jutunk-e, s mire, édes úr,
a testünk ha felborul,
ha az égbolt is ráborul,
és a félhold ha azon túl
úgy gurul, hogy elborul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
ha a nyelvünk beszorul,
és a szavunk ha kiszorul,
és ha a napunk elszorul,
és hurok ha megszorul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
szánkra tenyér ha rászorul,
és nehéz kő ha szaporul,
és belénk mi aljas szorul,
arcunkról ha leszorul
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
ha magunkkal párosul,
és ha belénk izmosul,
és az idő ha pirosul,
a létünk megkárosul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
ránk cipőtalp alkonyul,
és ha fülünk lekonyul,
és szavunk ha elaljasul,
és lelkünk, ha pártosul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,

ha az idő vékonyul,
s ha a hit nem bizonyul,
és ha fölénk csak tornyosul,
és ha tovább korcsosul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
ha napunk, mint perc borul,
és mint tönkre, ha por porul,
tönkben a tönk szerteborul,
méregnek kimérnek porul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
szemünk ha elszigorul,
és ha a penge is benyúl,
és szemszínünk ha kiborul,
a látvány ha beszorul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
ha az önkény benyomul,
és a szívig ha lenyomul,
és ha a szívből vér nyomul
sárral elegy s kinyomul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
az lepel ha ránk borul,
és szemünk ha beborul,
és ha a borunk kiborul,
és hogy testünk szétborul,
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
minden részünk hasznosul,
ha szappanként lenni tanul,
válik prédává s hasznosul,
mint a szappan, hasznosul.
mire jutottunk, édes úr?

Jutunk-e, s mire, édes úr,
létünk ha tóled eltolul,
és a gyomrunk, ha feltolul,
és ha a pokol betolul,
Isten ha amúgy sincs tollul,
mire jutottunk, édes úr?

Jegyzetek

- ¹ GÉCZI János: *Jutunk-e, s mire, édes úr?* Bp., Palatinus, 2011, 35.
- ² Vö. Sz. MOLNÁR Szilvia: *Narancsgép. Géczy János (vizuális) költészete és az avantgárd hagyomány*, Bp., Ráció, 2004, ISBN 963 86525 2 7, valamint H. NAGY Péter: „a szürreál érkezett a barokk városába”. Géczy János: *Versek; Szövegmindenség. Géczy János: Képversek*. In: *Szöveg-Tér-Kép. Írások Géczy János műveiről*, szerk. H. NAGY Péter, Budapest, Orpheusz, 2001, 96-99., illetve 61-66.
- ³ Ld. Sz. MOLNÁR Szilvia: *i. m.*, 142-145.
- ⁴ *Szöveg-Tér-Kép. Írások Géczy János műveiről, i. m.*
- ⁵ GÉCZI János: *Képversek*, Veszprém, Vár Ucca Tizenhét, é. n. (A kötet 300 számozott példányban jelent meg.) A filológiai pontos hivatkozást, ha nem is teszi lehetetlenné, de legalábbis megnehezíti, hogy a szépirodalmi vagy irodalomtudományi könyvektől eltérően a kötet külső borítója csupán a szerző vezetéknevét és a kiadót tünteti fel, a kiadvány címét nem. A kötet cím – akár a szerző keresztnéve – csak a belső borítón olvasható.
- ⁶ GÉCZI János: *concrete*, Párizs–Bécs–Budapest, Magyar Műhely, 1991. E kiadvány kapcsán, annak művészi és tematikai irányultságáról a szerző nemrégiben így nyilatkozott: „A Magyar Műhely ekkor vállalt fel először teljes mellszélességgel. Tematikusan válogatott, roncsolt, a képpel és szöveggel eljegyzett felületek sorakoznak egymás után. Természeti és technikai eljárásokkal létrejött kollázsok, dekollázsok és hasítások. A korábban pihenés gyanánt gyűjtött és átalakított, a természet és az ember roncsoló tevékenységét dokumentáló fragmentumok, amelyek attól, hogy érzed és kiemeled lelőhelyükről, képesek esztétikai tartalom megjelenítésére. A hulladék, a szemét, a kosz átalakul, s az emberre vall.” *Egy teremtés története*. ONAGY Zoltán *beszélgetései Géczy Jánossal*, Budapest, Gondolat, 2014, 112-113.
- ⁷ János GÉCZI: *Roztlupane plakaty*, Veszprém, Vár Ucca Műhely Könyvek 35., 2014.
- ⁸ GÉCZI János: *carmen figuratum*, Magyar Műhely Kiadó – Laczkó Dezső Múzeum, h. n., 2002.
- ⁹ GÉCZI János: *Elemek*, Budapest, Szépirodalmi, 1986. A kötet *Első könyve*, mely az 1978-79 között született verseket öleli fel, a *Vadnarancsok* címet viseli, mintegy előreutalva az 1990-ben megjelent, s azóta is sokat méltatott azonos című, tematikájában kevésbé, műfajformájában és részint megszólalásmódjában azonban a versektől ugyancsak eltérő szociológiai-szociográfiai habitusú regényszerű Géczy-prózára. Vö. GÉCZI János: *Vadnarancsok I-II*, Budapest, Szépirodalmi, 1990.
- ¹⁰ GÉCZI János: *Elemek*, *i. m.*, 167-171.
- ¹¹ GÉCZI János: *Hosszú/Kép/Versek*, Budapest, Gondolat, 2014.
- ¹² Sz. MOLNÁR Szilvia: *i. m.*, 11.
- ¹³ GÉCZI János: *Léghajó és nehezéke*, Budapest, Magvető, 1983.
- ¹⁴ GÉCZI János: *Mágnesmezők (bosszú-versek)*, Békéscsaba, Tevan, 1993.
- ¹⁵ GÉCZI János: *gyónás*, Budapest, Magvető, 1988.
- ¹⁶ A kétféle színű szem témája a *Jutunk-e, s mire, édes úr?* című kötetben máshol is visszatér, például *Az egy kékszeműt szerető barnaszeműhöz* című költeményben, amely a számos intertextuális – elsősorban József Attila-i, másodlagosan Juhász Gyula-i – utalás mellett a szöveg végén a kétféle szín témáját ismét a szó

természetével kapcsolja össze: „úgy mosolygott befelé az arca, / mint akiben szókék és kék szemüek / a szavak.” Vö. GÉCZI János: *Jutunk-e, s mire, édes úr?*, 85-86.

¹⁷ KOSZTOLÁNYI Dezső: *Ábécé a hangról és a szavalsárról*, In: Uó: *Nyelv és lélek*, Budapest, Osiris, 1999, 438.

¹⁸ GÉCZI János: *Látkép a valóságról egy gepárdal*, Budapest, Szépirodalmi, 1989; *[fonalvers, figurával]*, Veszprém, Vár Ucca Tizenhét, é. n.; GÉCZI János: *magánkönyv*, Budapest, Széphalom Könyvműhely, 1993; GÉCZI János: *21rovinj*, Pécs, Jelenkor, 1994; GÉCZI János: *Versek*, vál. TANDORI Dezső, Budapest, Orpheusz Könyvek, é. n.

¹⁹ GÉCZI János: *A visszavont tekintet*, Budapest, Kortárs, 2002.

²⁰ GÉCZI János: *Részkar*, Budapest, Kortárs Könyvkiadó, 2004; GÉCZI János: *Az egyetlen tőr balladája*, Szeged, Tiszatáj, 2005; GÉCZI János: *Jutunk-e, s mire, édes úr?*, Budapest, Palatinus, 2011; GÉCZI János: *Ősz vagy Júlia*, Budapest, Napkút, 2012; GÉCZI János: *Kiegészítések egy Vörösmarty-sorhoz, verseskönyv 1983-2013*, szerk. REMÉNYI József Tamás, Budapest, Gondolat, 2013.

²¹ GÉCZI János: *Kiegészítések egy Vörösmarty-sorhoz, verseskönyv 1983-2013, i. m.*

²² GÉCZI János: *Utóhang*, In: Uó: *A visszavont tekintet, i. m.*, 116.

²³ „Szavakhoz ragaszkodom-e vagy a szavak tartalmához? Minden függetlenségi háború ellenére mindkettő foglya vagyok. Ha a rózsza meghal, meghal-e a rózsza neve? A rózsza felnevelheti-e a rózsát?

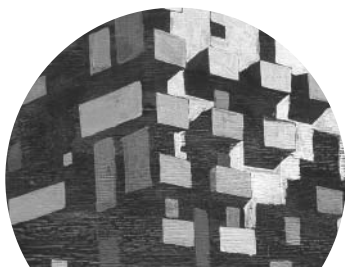
Másrészt: a legtöbb tapasztalatomra nincs szavam. Ugyanazt meg lehet élni és írni másként – mert vagy nem ugyanaz, vagy mert nem lehetett pontosan élni, írni. Ami a dolgokból kilátszik, ami bennük megragadható, az ami szó-természetű, az pedig – a retorikája, a grammatikája vagy bármi köpönyege – nem érdekes: pontosan nem az az érdekes benne, amelyben a saját természete mutatkozik meg.” GÉCZI János: u.o.

²⁴ „[...] De hová menjek én, / Domine?” *A hárserdőn túl*. In: GÉCZI János: *Jutunk-e, s mire, édes úr?*, i. m., 9. Hozzátehető: természetesen a vers ajánlása (*Szilágyi István dékának*) egy referencializáló, a dantei híres XIII. levél értelmében a négy olvasási mód – a szó szerinti, az allegorikus, a morális és az anagogikus – közül az elsőt, a szó szerinti érvényesítő értelmezés a szöveget a szerző konkrét, 2010-11-es egzisztenciális-biográfiai helyzete felől is magyarázhatja. Ám az is világos, hogy egy effajta „magyarázat” nagyon is keveset árul el magáról a szövegről, s mint láttuk, már a dantei, a XIV. század elejéről származó négyszintű interpretációs igényt is csak igen részlegesen elégíti ki.

²⁵ Vö. Eco, Umberto: *I limiti dell'interpretazione*, Milano, Bompiani, 1990, 32-33.

²⁶ LOTMAN, Jurij: *Szöveg – Modell – Típus*, Budapest, Gondolat, 129-140.

²⁷ Persze, itt ismét csak Arany Jánosra lehetne hivatkozni mint „ellenpéldára”. Elegendő *A walesi bárdok* híres metatézisére, a „hogy nézni is tereh” sorára és zárószavára utalnunk.

„Kinek-kinek más és más...”

Beszélgetés Földi Gergellyel

NAGY CSILLA

Földi Gergely festőművész, 2015-től a Palócföld szerkesztőségének tagja, képszerkesztőként. A terveiről, a különböző vizuális műfajokhoz való viszonyáról beszélgettünk.

– Fiatal és elismert művész vagy, többek között Derkovits-ösztöndíjban is részesültél. Azonban Salgótarjánban maradtál, jelenleg is itt élsz és alkotsz. Mit jelent számodra ez a vidék?

– Nem volt kérdés, hogy hol maradok főiskola után. Az az igazság, hogy fel sem merült bennem, hogy máshol is élhetnék, mint Salgótarjánban, illetve akkoriban valójában Somoskőújfalun volt az otthonom. Biztonságot adott a megszokott környezet, a kötődések az emberekhez, családhoz, barátokhoz. Akkor ez tűnt a legkönnyebbnek. Persze mint sok más esetben, ebben is kiderült, hogy a legkönnyebbnek sok hátulütője van. Más, fogékonyabb közegben másfelé fejlődtem volna, vagy esetleg mertem volna vállalni a főállású képzőművészetet.

Fiatalabb koromban, mint pályakezdő, hévvel teli képzőművész az egész emberiségért akartam vállalni a felelősséget. Valami egyetemes jót kerestem, amit adhatok. Ebben az életérzésben nem volt különösebb jelentősége annak, hogy hol lakom. A világot bárhonnán „meg lehet váltani”. Ahogy „idősödtem”, értek olyan tapasztalások, melyek kétségessé tették, hogy képességeim elegendőek-e arra, amit vállalni akartam. Érdeklődésem mindinkább a közvetlen környezetem felé fordult, és itt kezdett érdekessé válni, hogy

Salgótarjánban élek. Ráadásul nemcsak én, hanem családom, gyermekeim is. Céljaim konkrétabb formát öltöttek, az individuális művészet mellett megjelent valami, ami alapjaiban nem más, mint a „világmegváltás”, csak mindez most már helyhez (Salgótarján), személyekhez (család) kötött.

– *A hétköznapiakban egyszerre többféleképpen, több területen is foglalkozol képzőművészettel, nemcsak alkotó, hanem tanár is vagy. Miben különböznek a feladatkörök?*

– Végül is az egyik segíti a másikat, a másik elveszi az időt az egyiktől, és viszont. Alapjában véve azt gondolom, hogy a művészet egy olyan viszonyulás a világhoz, amire jellemző a nyitottság, hogy észrevegyük a dolgokat, ugyanakkor a felelősség is, hogy ha észrevettük, akkor tegyünk is valamit. Ehhez elengedhetetlen egy hit abban, hogy képesek vagyunk minderre. Ha mindez művészet, akkor rengeteg ember művész. Csak mások az eszközeik. Ha ezt a művészetet tanítjuk a gyerekeknek, és elérjük, hogy egy icipicit higgyék is, amit tanítunk, akkor jobb lesz a világ. Ilyen egyszerű. Persze nem így működik. Rengeteg erőfeszítés, energia megy veszendőbe, nemcsak a tanároké, hanem a gyerekéké is. Mégis az iskolákba megyek tanulni kitaratást, hitet. Kollégáktól, gyerekektől, hitet abban, hogy van értelme ceruzát venni egyáltalán a kézbe (máskülönben nem érteném meg, hogy miért rajzol x.y., aki halmozottan hátrányos helyzetű, szinte mindenből megbukik, a család anyagi helyzete rossz, a családon belüli kapcsolatok sem olyanok... és sorolhatnám még); kitaratást, hogy a sok kudarc mellett, annak ellenére is újra, megint csinálni kell a dolgom.

Persze járok én az iskolába ordítani is, meg megalázni magamat, meg veszekedni is... Letagadhatnám, de ez így teljes.

– *Személy szerint kik azok a művészek, mik azok az irányzatok, amikkel rokonszenvezel?*

– A művészek reagálnak a világra, az irányzatok szerintem a társadalom változására keresnek egy egységes választ. Mindig voltak kiemelkedő tagjai egy-egy kornak, törekvésnek. Ők nem biztos, hogy szebbet, jobbat alkottak, mint a többiek, mégis az ő nevük volt a meghatározó. A kor, korszak, vagy társadalmi helyzet felmerülő kérdéseire ők adtak olyan válaszokat, melyek érvényesek, akár érvényesek lehetnek napjainkban, vagy bármikor. Lehet, hogy ez nem egy fizikai képlet állandósága, konkrétsága, lehet, hogy csak egy leheletnyi lila az árnyékok közt, vagy egy eltévedt vad ecsetvonás, amiről nem tudta még az alkotó sem, hogy mikor került oda, és még a miértet is csak halványan érzi, de hiteles. Nehéz ezt eldönteni. Kinek-kinek más és más. Nekem Van Gogh, Rembrandt, Matisse, Emil Nolde, Giacometti, Basquiat, Nagy István, Mednyánszky, Csontváry hiteles.

Nem korokhoz, irányzatokhoz köthető az érdeklődésem, rokonszenvem, hanem ahhoz az alkotói hozzáálláshoz, amit az előbbieken leírtam.

– *A 2015/1-es számtól kezdődően vagy a Palócföld munkatársa. Mennyire ért váratlanul a felkérés?*

– Amikor gyerekkoromban beleolvastam a Palócföldbe, sohasem érttem. El is döntöttem magamban, hogy ez – mivel apa meg anya olvassa, meg hát én sem értem – nagyon jó dolog lehet, olyannyira jó,

hogy fel sem érem ésszel. Mivel gyerekkori beidegződéseink elég erősek, sokáig meg sem próbáltam másképp viszonyulni a laphoz. Ezek után eléggé furcsa, hogy tavaly volt lehetőségem két alkalommal is írni a *Palócföldbe* (gyerekkori énem nem értene engem). Nem is értem igazán, hogy hogyan kerülhettem én ide. Habár a tavalyi két kiállítás, amiről írtam, határozottan érdekelt (sokkal jobban, mint jómagam most), ráadásul A 60 éves *Palócföld* borítóiból készült kiállítás olyan lökés volt számomra, hogy igyekeztem folytatni, vagy valami hasonlót csinálni tanítványaim bevonásával.

Míndez még mindig nem teszi indokolttá számomra a felkérést, úgyhogy egyszerű válaszom a kérdésre: nagyon váratlanul ért.

– *A lap vizuális megjelenését mostantól részint te fogod meghatározni, te választod ki a képanyagot, ami szerepel az egyes lapszámokban, a borítón. Milyen terveid vannak?*

– Visszatérve a *Palócföld* 60 kiállításra, annak idején a megnyitó szövegéből az a rész kimaradt, hogy a folyóirat hatalmas munkát vállalt, végzett azzal is, hogy több korszakról adott olyan metszetet, amihez hasonlóról nekem nincs tudomásom. Nem biztos, hogy teljes a kép, de nagyon sok alkotóval találkoztam. Ritkán, vagy egyáltalán nem éreztem, hogy a szerkesztők személyes érintettsége lenne az ok, amiért bekerültek a munkák. Értéket képvisel képzőművészeti szempontból is. Jó lenne, ha sikerülne folytatni ezt a hagyományt. Az a művészetfelfogás, amiben a művész felelősséggel fordul a világ felé, számomra fontos. Feltehetőleg ebben a szellemiségben alkotó művészeket igyekszem majd felkérni a szereplésre. Ez nem jelent mindig kritikai felhangot, politikait pedig végképp nem.

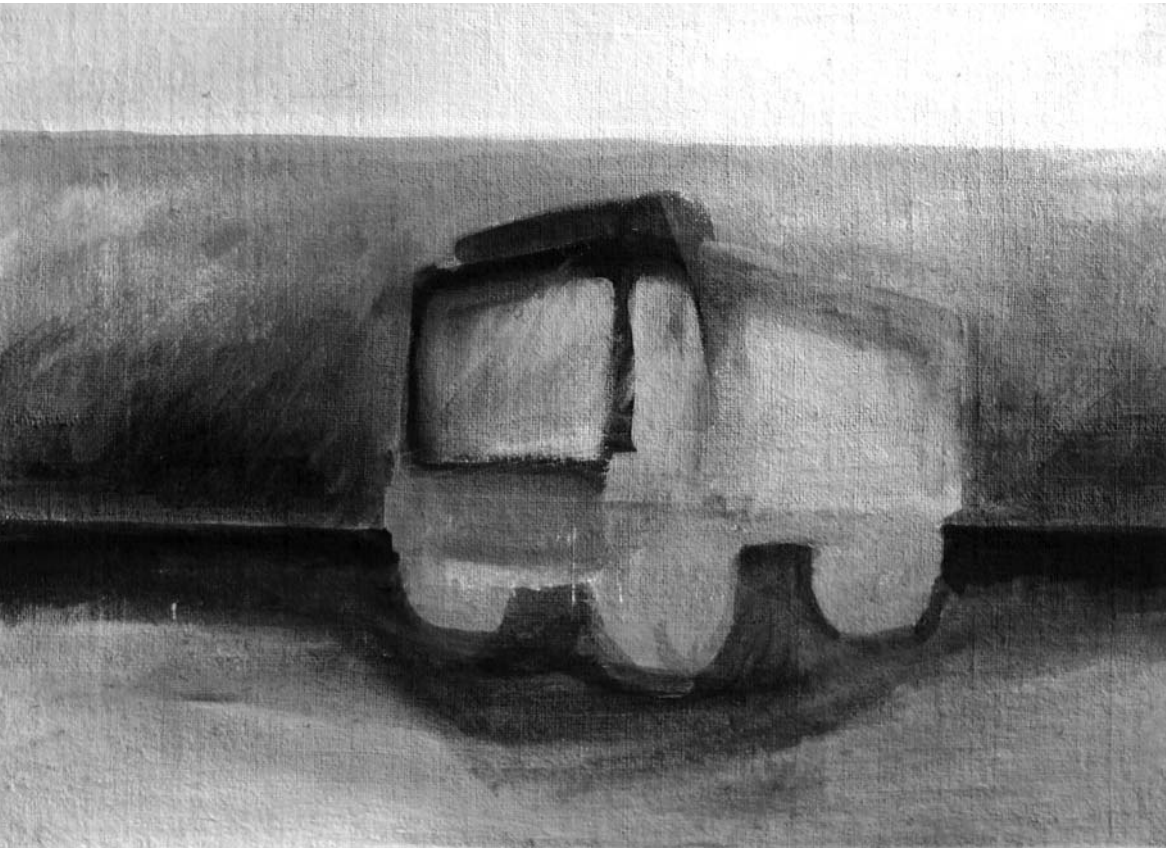
Nehéz lesz, hiszen biztosan vannak, akik mellőzve érzik magukat e téren, és vannak fiatalok is, akiknek szükségük van a megmutatkozásra. A helyi kötődés nem lehet mindig szempont, igyekszem az adott lapszámhoz leginkább illő alkotót választani.

Érdekes feladat. Nem egyszerű.

– *A mostani számban Varga Zsolt alkotásai szerepelnek, Kadlót Nikolett versével együtt. Mit jelentenek számodra a munkái?*

– Varga Zsolt munkáiról rögtön egy Hibó Tamás-grafika jutott eszembe. Tudom, hogy nem szerencsés dolog maga az összehasonlítás – az alkotók nem szeretik annyira –, de épp ennek a folyóiratnak a lapjain láttam először azt a grafikát. Valószínűleg a formavilág az, ami hasonlíthat, hisz a Hibó-grafikán jelen van az ember, sőt nemcsak jelen van, hanem lázadóként, esetleg győztesként jelenik meg az ábrázoláson. Érdekes a két különböző alkotói attitűd, hiszen Varga Zsolt munkáin leginkább a hiány tűnik fel. Az élő dolgok, az emberek hiánya. Még a számomra mozgás érzetét keltő járművek is üresen száguldanak, cammognak egy utópisztikus, kiüresedett világban. Ugyanakkor egy kicsit rémisztő is ez az egész, hisz ez az utópia tele van olyan tárgyakkal, épületekkel, ami nagyon is kötődik a valósághoz,

leginkább napjaink, és környezetünk valóságához. Ez számomra még indokoltabbá teszi a kérdést, miért is ez a hiány? Hogyan jutott el a világ bő harminc év alatt eddig a kiüresedésig. Feltehetően létezik ilyen tendencia, még ha a párhuzam egy kicsit erőltetett is. Varga Zsolt munkái nekem a valóság és a képzelet határán mozognak. Mikor képzeletem elragadna a „Sosehol” világába, mindig van egy részlet, ami annyira valós, hogy rögtön visszarángat a szilárd talajra. Eltűnik a föld alatti világ, és tükröződés lesz belőle. A valóság egy darabja, annak ellenére, hogy megvalósítása nagyvonalú, formaképzése egyszerűsített. Embertelen póre valóság.

KADLÓT NIKOLETT

Élet tükörfordításban

Varga Zsolt festményeihez

Először minden egyben volt:
gazdasági helyzet, beruházás, szimmetria, ergonómia, költözés.
Aztán valahogy semmi sem lett jó.
Kopott lassan a szín, a színvonal, a mindennapok.
Végül sivár lett az egész, lelketlen,
ami hiányzott belőle: nem lett meg.
Éveken át növekvő hasadékokon át hallani lehetett, ahogy sóhajtozik a ház,
üressége fájdalmát nyögték az elemek.

Mostanára itt már senki sem lakik.
Nem jár a busz, magányosan kéklik a végállomáson, nyitva az ajtaja.
Útra kelt mindenki,
felpakolva oszlopot, téglát, erkélyt és napozótetőt.
Elindultak a liftek, lendületesen haladtak a lépcsők,
ablakok fénylettek, ahogy maguk mögött hagyták a telepet.
Néhány terasz és alapzat vesztegel még sziklaszilárdan,
szinte lebetonozva a félelemtől,
de kis idő múltán ők is megértik majd, hogy menni kell.
Most épp a vonalak, az ajtók, derékszögek
menetelnek rendezetlenül,
de ott messze valahogy egészzé látszanak összeállni.

Csak néhány szín maradt itt:
áznak a pocsoljában elanyátlanodva,
várva arra, hogy valaki ismét ecsetet ragadjon,
s újrakomponálja a tájat, a képet.
Ott lent, a vízben még buzog egy kis élet takaréklángon,
s fényreklámok küldenek elhaló jeleket ismétlődve,
ahogy világítótornyokból az SOS-t szokás.

A szomszéd fűje sem zöldebb

Szávai Attila: *Hetedik emelet*

BARNA PÉTER

Szávai Attila *Hetedik emelet* című novelláskötetének központjában foglalkozások állnak. Olyan szakmák, melyek egész életüket határoznak meg, vonnak hatásuk alá. Melyek összefognak azokkal, akik mesélnek róluk. A novellák ilyen történetmesélések, melyekben a beszélő és az elbeszél nem létezik egymás nélkül, előbbi legtöbbször rabja utóbbinak. Az énelbeszélésekben maximum néhány szereplő kap helyet, a központi témát pedig a főszereplő monoton, szinte megszakíthatatlan monológja adja. Hogy miről? Szakmájához fűzött gondolatairól, filozófiai elmélkedésekről, költői kérdésekről vagy éppen értelmetlen és összefüggéstelen történetekről. Az alapszituáció egy-egy áldialógus, melyben a másik fél meg sem szólal, maximum gesztusokat tesz. Így a befogadó képzelete az, hogy a narrátor hozzá beszél, neki mesél és őt vonja be életébe. Ez a szerep rendhagyóvá teszi az olvasási élményt, együttérzést, személyes kötődést válthat ki. Kicsit azt érezzük, hogy egy pszichoterápia kellős közepébe csöppentünk, ahol bár legfőbb szerepünk a hallgatás és a meghallgatás, valamilyen szempontból mégis részesei vagyunk a gyógyulásnak, az állapot javulásának. Az persze már nem derül ki, hogy ezek az állapotok valóban javulnak-e, sőt, az elbeszélők nem is személyes tragédiáikba vonnak be minket, csupán úgy beszélnek magukról, hogy közben kitérnek életük meghatározó történéseire, gondolataira, cselekedeteire, vagy szimplán megtudhatjuk, hogy mi teszi őket boldoggá, idegessé vagy szomorúvá. Nem csak hallgatók, hanem meghallgatók is vagyunk tehát, vagy inkább

a terápia-szituációval ellentétben hallgatózók, akik – a címre utalva – egy másik szférából, helyről vagy egyszerűen csak egy másik perspektívából figyelik mindazt, ami másokkal történik. A körülöttünk lévő világ így áll össze egy rendkívül színes és sokféle egésszé. Szilánkokból, teljesen különálló darabokból, töredékekből. Mi csak próbáljuk figyelni a körülöttünk lévő embereket, tanulni hibáikból, megfogadni tanácsaikat, vagy éppen elutasítani bármiféle közeledésüket. A könyv erőssége, hogy a legtöbb ilyen alternatívát és hozzáállást felsorakoztatja, így egyrészt ki-ki megvizsgálhatja magát, hogy melyik a leginkább rá jellemző, másrészt elhatározhatja, hogy melyiket teszi magáévá. Ennélfogva valamilyen szempontból mi is figyeltek, megfigyeltek vagyunk.

A narráció élőbeszédyszerű, legtöbbször humoros. Vagy legalábbis annak szánt, az összhatás és a megvalósítás ugyanis sajnos korántsem tökéletes. A legtöbb vicc nem ül eléggé, a karakterek zöme és témája sablonos, és a történetek maguk nem adnak annyit, amennyit várnánk tőlük. A szövegek rendkívül rövidek, de nincsenek olyan jól sűrítve, hogy így is hatásosak legyenek. Így csak töredékek maradnak, megvillantott, de kidolgozatlan gondolatokkal, témákkal, cselekménnyel, számos irreleváns kitéréssel. És bár lehetne éppen ez az erősségük, a felületes karakterformálás, a kiszámítható dramaturgia és a valódi történések hiánya útjába áll mindennek. A novellák kivétel nélkül érdekesen indulnak, előre haladva azonban elvész a varázs és elvész az ötlet is, az olvasó tudja, de legalábbis sejti, mi fog vagy éppen mi nem fog történni. A meglepetés, a váratlan, a szokatlan és az újszerű hiányában pedig a katarzis is elmarad. A kötet nagyon rövid, mégis könnyen belefáradhatunk, főleg akkor, ha nem adjuk meg neki újra és újra a bizalmat. Ha nem reméljük, hogy a következő darabtól kapunk valami mást.

Az összképet két elbeszélés, az első és az utolsó javítja. A kötet legértékesebb szövegei ezek. Előbbi egy meglehetősen különc zenésztől szól, aki semmi mást nem csinál, csak élményeiről, érzéseiről, meglátásairól, magáról az életéről beszél. Gondolatai élvezetesek és szórakoztatóak: „A néző az más. Elsősorban persze fülel, aztán csak a látvány: nézni a zenészt, a frissen sminkelt, lelkes csellistalányokat. Az alkoholista klarinétost, meg a többit, és elképzelni, hogy melyiknek milyen napja volt a koncert előtt, mit evett, mikor, mekkorát és hogyan szeretkezett, hányszor rázza ki a kisszőnyeget, meddig mosogat a vasárnapi ebéd után, milyen tévénézi szokásai vannak, hogyan nyomkodja a távkapcsolót. Érdekes tapasztalat: minél inkább merül az elem a távirányítóban, annál erőszakosabban nyomkodjuk a gombokat rajta.” (10.) Szávai Attila a *Hetedik emelet* legelején megüti azt a szintet, amit a kötet viszonylatában nézve nehéz túllépni. Első szereplőjének monológját olvasni valódi élmény. Élvezetes a nyelvezet, érdekes a téma és megfelelő sodrása van a szövegnek. Csakúgy, ahogyan az utolsó elbeszélésnek, a *Másképp énekelisz* címűnek. Szerelmi vallomás ez, de

nem a megszokott típusú. Élettöredékekből áll össze, kedvelt szokásokból, szeretett gesztusokból és két ember együttélésének nem a legtipikusabb, de a kapcsolat minőségéről sok mindent eláruló helyzeteiről. „Füldőszoba. Te táncolsz a kádban, én a lehajtott fedelű vécén ülök, unott tekintetem csak álca. Azt kérded, mit vegyél fel éjszakára, melyik pizsamát, azt mondom, a vaníliapuding színűt. Három váltás pizsamád van, ezeket váltogatod naponta, mert amúgy túl unalmas volna. Teliholdkor nem veszel pizsamát, mondd bizalmasan. [...] Én közben megszámlolom a csempét a padlón, mert untat, ha valaki úgy beszél a Holdról, mint egy férfiról. Meglepődve gondolok arra, hogy féltékeny vagyok egy égitestre. Most egy kádnyi forró vízben ülsz, arcodon a két szem alatt két feketés patak csurog ajkaid felé, amit hamarosan csókolni fogok.” (116.) A szöveg rendhagyó felvetésekben sem szűkölködik: „Szerinted bizonyos értelemben a rács mögött heverésző oroszán szabadabb, mint mi emberek, akik a rácson kívül vagyunk, ilyen értelemben, húzol még közelebb, az a bizonyos rács, nem is az oroszán körül van, hanem körülöttünk és az állatok így kaptak egy kis szabadságszigetet maguknak, ami leválasztja őket az ember örökös rabságától, félelmeitől, hisztériáitól, állandó, mániákus félreértéseitől.” (114-115.)

„A legtöbb emberen meglátszik, hogy mivel foglalkozik.” (11.) – olvashatjuk a *Fortuna Privata*ban a tételmondatnak bizonyuló kijelentést. A *Hetedik emelet* ugyanis legfőképpen erre vállalkozik. Megmutatni azt, hogy mi az alapja ennek a tételnek. Hogy milyen ismertetőjegyeket tulajdoníthatunk specifikusan egy-egy szakmához tartozónak. Hogy mi jellemző a parfümkészítőre, a csillagászra, a virágárusra, a hangászra, a kompezetőre, az osztályfőnökre, a buszsofőrré, a vőfélyre. Hogy szakmájuk hogyan lesz úrrá életük minden egyes részletén, mindennapi elfoglaltságuk hogyan lesz földi létük egyetlen célja és értelme. A jelenség persze kétarcú, és ezekben az esetekben sem mindig derül ki világosan, hogy a fanatizmus és a megszállottság előzmény vagy következmény-e. A novellák közösek az elbeszélés módját és témáját illetően, és abban, hogy szereplőik kivétel nélkül valami többet és valami mást keresnek, mint ami életük jelen szakaszában rendelkezésükre áll. Megszállottan kutatják az élet szimbólumait, és állandó munkát jelent számukra ezek értelmezése, jelentésük megfejtése. Környezetük azonban nem tolerálja ezt, és általános értetlenséggel fordul feléjük. Jó példa erre *A híd* című szöveg, és beszélője vallomása: „Hogy miért lettem éppen hidmester? Így alakult, erre kanyarodott az életfolyás, miután elváltam az asszonytól. Előtte hidakat fényképeztem, hobbiból. A negyvenedik album után mondta a feleségem, hogy elég a hidaidból, a rozsdás szegecsfejekből, ússzál ki az életemből. Pedig próbáltam először filozofikusra magyarázni a dolgot, hogy mit jelent a híd, összekötni, kapcsolni, átvezetni, áthidalni, satöbbizni, de nem, átívelni, pláne nem, szakadékok és folyók felett, mondom, hogy nem, összekötni

partokat, embereket, sorsokat, elég legyen, ne gyúrd magad, életeket, dögölj meg. Azt mondta nagy hanggal a konyhában, miközben keverte a toroskáposztát, hogy az élet nem csak hidakból áll (pedig dehogyisnem), nem csak folyókból, pláne lassan úszó uszályokból. Nem kell mindent átvitt értelemben érteni, ezzel zárta mindig.” (59.)

A karakterek lelkének és gondolatainak megértéséhez szakmájukon keresztül vezet az út. Csak akkor vehetjük észre és fejthetjük fel a menekülést és a problémák sorozatát a monológok esetében, ha a személyes történetek mögé tekintünk. Az olvasás kutatómunka is egyben, így lesz a novelláskötet egyszerre interjúgyűjtemény, lélekrajz, társadalmi folyamatokat és problémákat feszegető mű is. A szereplők ugyanis nemcsak a papíron, hanem a hétköznapokban is velünk vannak. Szomszédok, ismerősök, rég nem látott osztálytársak, korábbi szerelmek ők, vagy éppen az eladó a sarki boltból, a minden reggel időben érkező buszsofőr.

(JAK+Prae.hu, Budapest, 2013)

Milliódolláros szemét

Andy Mulligan: *Trash*

DEBRECENI BOGLÁRKA

A londoni származású Andy Mulligan sokáig színházigazgatóként dolgozott, valamivel több, mint tíz évvel ezelőtt kezdett el angolt és drámapedagógiát tanítani nehéz sorsú gyermekeknek. Járt Indiában, Vietnámban, Brazíliában és a Fülöp-szigeteken, jelenleg Manilában él. Legutóbb megjelent könyvének témáját ez utóbbi helyszínen merítette, amikor társaival meglátogattak egy szeméttelpepet. Az egész nap hulladékot válogató emberek láttán rádöbben, hogy az ott élőknek esélyük sincs arra, hogy jobb, vagy más életet éljenek. Rengetegen tengődnek ilyen körülmények között a világ nagyvárosaiban, annyian, hogy egy ideje már missziós iskolákat létesítenek ezeken a helyeken, ám hiába, a fiatalok általában hamar megszakítják tanulmányaikat, hogy előteremtsék családjuk számára az életben maradáshoz szükséges feltételeket. A látogatás után Mulligan azon kezdett el gondolkodni, hogy lehet-e olyan dolgot találni a szemétben, ami megváltoztathatja a „megváltozhatatlant”.

A *Trash* fiktív helyszínen játszódik, Behalában. Főszereplői, Raphael, Gardo és Jun-Jun, a Patkány, egy harmadik világbeli nagyváros hulladéklerakóján küszködnek, és egy napon ráakadnak valamire, ami elindítja a változást. A rejtélyes kis bőrtáskában egy pénztárca, benne 1100 pesó, egy kulcs és egy térkép lapul. A fiúk megérik, hogy nagy fogás lenne, ha megtalálnák a kulcshoz passzoló zárat, amiben megerősíti őket, hogy még aznap este megjelenik a szeméttvárosban a rendőrség és a nyomozó komoly összeget ígér annak, akinek sikerül a táskát előkerítenie. Innentől kezdve veszélyessé válik eltitkolni, milyen zsákmányra tettek szert, mégis,

hiába félnek a hatalom embereitől, egyre jobban megerősödik bennük az elhatározás, hogy megfejtsek a talányt. Kincskeresés közben egy számukra ismeretlen közegben kell boldogulniuk, olyan helyekre jutnak el, ahová korábban sohasem, a központi pályaudvarra, a Colva büntetés-végrehajtási intézetbe, az alelnök rezidenciájára, a Navarra temetőbe. Raphael még a rendőrök „vendégszeretét” is „élvezheti”. A három jó barát olyan tudásra tesz szert, amilyenre az iskolákban nem lehet, ami örökre megváltoztatja a szemléletüket. Megtanulják, milyen következményekkel jár, ha valaki szembeszáll a rendszerrel és felismerik, minek köszönhető, hogy a társadalom tagjai közül sokan nyomorúságos körülmények között vegetálnak.

Az olvasók, míg a szerző által ifjúsági thrillerként meghatározott mű élvezetében elmerülnek, hiteles képet kapnak a bádogházak lakóiról, a szemétszedők veszélyes munkájáról, egy korrupt ország korrupt intézményrendszeréről, a börtönben sínylődők kilátástalan helyzetéről, a pályaudvarokon meghúzódó árvák és koldusok reménytelen sorsáról, a vallatósobák kegyetlenségéről, a gazdagok fényűző életmódjáról. Felsejlik előttük az is, hogy a missziós iskoláknak milyen nehézségekkel kell megküzdeniük, az önkéntes munkát vállaló érzékeny, segítőkész tanárok hogyan válhatnak a körülmények áldozataivá.

Andy Mulligan kiváló témát talált. Elbeszélési technikája kifejezetten érdekes, a múltba vetíti az eseményeket és azzal, hogy fejezetenként más-más személyek emlékeznek vissza a történetekre, rendkívül izgalmassá teszi a nyomozást. A mesélésben részt vesz Raphael, Gardo, Patkány, valamint nevelőik, Julliard atya, az iskolaigazgató és Olivia Weston tanárnő, egy szobalány, egy öreg politikai fogoly és egy sírkőfaragó. Mindannyian különböző részleteit tárják fel az ügynek, mást érzékelnek, mást tudnak az esetről, az események menetének alakulásáról. Emellett a szerző újságcikkeket (álhíreket) is közöl. Mindent egybevetve az olvasók is részeseivé válnak a nyomozásnak, mozaikkockaként rakhatják össze a történetet. Több külföldi és magyar blogger megfogalmazta kritikaként, hogy az elbeszélői hangok nem különülnek el igazán egymástól, a leírások túlságosan egyszerűek, nem segítenek a karakterizálásban, nem gazdagítják a mű előadásmódját. Mulligan szövege valóban egyszerű, ez talán annak köszönhető, hogy gyermekeknek és fiatal felnőtteknek (egyaránt) ajánlja a kötetet. Nehéz megteremteni azt a nyelvi közeget, ami érthetővé, élvezhetővé tesz egy történetet minden korosztály számára, és felmerül a kérdés: érdemes-e ilyesmit olvasatni gyermekekkel. A sztori vélhetőleg jobban leköti a kamaszok figyelmét, akik valószínűleg képesek lennének követni az elbeszélői stílus változásait. Ennek ellenére a könyv teljes mértékben élvezhető, témáját tekintve pedig egyedülállónak mondható, olyan élethelyzetekkel, sorsokkal ismerteti meg a „nyugati társadalmak” fiataljait, melyekkel feltételezhetőleg még soha nem találkoztak közvetlen

közről. Nem véletlen, hogy a *Billy Elliot*, *Az órák* (*The Hours*), *A felolvasó* (*The Reader*), valamint a *Rém hangosan és irtó közel* (*Extremely Loud & Incredibly Close*) rendezője Stephen Daldry filmet készített belőle, melyet 2014-ben mutattak be, és a *scriptet* a *Bridget Jones-* és a *Mr. Bean*-filmek forgatókönyvírója, Richard Curtis írta.

(Ford. Cseicsner Otilia, Athenaeum, Bp., 2012)

A továbbgondolt *Tragédia*

Handó Péter: *Szín-tézisek. Tragédia-
monológok Madách Imre szellemében*

SZIGETI JENŐ

A falansztertől az eszkimó szín felé ballagó világunkban, amikor közbeszéd tárgya lett a környezetrombolás, a népiirtás, a mesterségesen előállított emberirtó betegségek témája, egyre félénkebben kérdezzük: vajon merre tart „szép, új világunk”. Talán mégis igaza van Madách pesszimizmusának? Vajon átéljük-e azokat a morális dilemmákat, amelyekről a sztregovai remete álmodott? Egy kísérleti írást helyeztünk asztalunkra Handó Péter, amelyben ott kezdődnek a nagy monológok, ahol a madáchi részek befejeződnek. Bennük az egzisztenciaváltás dilemmái fogalmazódnak meg. Ezért ez a rövid könyvecske ugyan drámai játék, de életre-halálra, mert létünk nagy kérdéseit feszegeti.

Valahol ott kezdődik minden, mint a tragédiában: milyen is az Isten? Lehet, hogy Lucifernek van igaza? Madách és Handó istene jóságos kényúr, a Biblia Istene pedig az áldozatos szereteté. Isten dicsősége szeretet nélkül mindent beborító veszélyes folyondár, de a szeretettel találkozáskor célba érkezés, egység a végtelennel. Ezt kérdőjelezi meg Lucifer, a tagadás szellemének Istennel dacoló bajnoka. Ettől függ, hogy hogyan oldjuk fel az édenkerti bűneset megmagyarázhatatlannak tűnő történetét. A hit megingása, válsága a gondviselés elvesztésével kezdődik. Mert nem az az igazi kérdés, hogy van-e Ő, a Teremtő, hanem az, hogy én hol vagyok, amikor Ő keres engem. Vajon fel tudja-e oldani ezt az egzisztenciális kérdést Lucifer, aki az önerő mámorával kábítja Ádámot. Az emberrel akarja

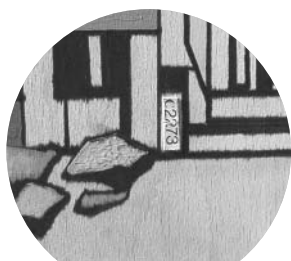
felépíttetni az évig érő létrát. Vajon sikerül-e?

Mi, mai Ádámok a végtelen lehetőségek világában vakok és bénák lettünk. Jövőbe néző szemünk elhomályosult, terveinket megkérdőjelezi a hektikusan változó mindennapok. Már tetteinkben sem hiszünk és ez a teremtés igazi tagadása. A világ formálása globalizált világunk zűrzavarában ellehetetlenült és csak illúzióink maradtak a szépről meg a jóról. A férfi munkájának, az asszony szeretetvágyának reménykedve és kétségbeesve elmondott monológjai ezek a meditációk, amelyek csak önkritikusan olvasva hasznos olvasmányok. Felfedezni a világot és csalódnai benne, s önmagunkban, ez az utunk, ez a luciferi út. De ez mindennapjaink dilemmáinak kulcsa. Megéljük a rabszolgaság és a szabadság zsákutcáit, az önzés megvalósított álmainak csódjét. Még a lovag-erény is elvárzik a templomok és dogmák jól őrzött labirintusában. Az individuum szabadsága nem ad boldogságot a köznek, hisz az ember menthetetlenül közösségbe tartozó lény. De a mindenkit egyformává préselő kollektív akarat is embert nyomorít, ahol még Michelangelónak is széklábat kell faragnia, örömtelenül. A kollektív közös boldogság jelszavával indított forradalom is az önzés és az erőszak rémuralmává válik.

Handó Péter monológjaiban mai életünk zsákutcáit éljük meg, mai világunk valóságát. Mert a tizenkilencedik században megálmodott madáchi tragédia sem a Biblia parafrázisa volt, hanem a gondolkodó, érző ember küzdelme a léttel, és ezt a küzdelmet soha nem lehet abbahagyni. A konfliktusok feloldása nincs a hatalmunkban.

Akkor hát merre? Handó Péter nem térképet, vagy valami pontos útleírást, irányjelző táblát állít elénk. Csak elgondolkozni tanít, szembenézni önmagunkkal, ami mai életünk jelszavakkal, ígéretekkel és kisebb-nagyobb hazugságokkal terhelt világában létfeltételünk. Még azt hiszed, hogy te, mint a demosz egy tagja, szabadon döntesz, de döntésedet az irányított információk labirintusa manipulálja. Handó Péter azért fogott tollat, mert mint írástudó ember tudja azt, hogy ha már sokszor az orrunknál fogva vezet a világ, akkor legalább gondolkozzunk egy kicsit az eszünkkel, meg a szívünkkel úgy, mint szabad döntésre teremtett erkölcsi lények. És ez nem kevés, talán a legtöbb, amit tenni tudunk. Ezért hát jó olvasást kívánok azoknak, akik nemcsak a szemünkkel néznek, hanem a szívükkel is látnak.

(Káva Téka [Napút füzetek 83.], Napkút, Bp., 2014)

Úrilányok és úriasszonyok Erdélyben – a 17. század elején

Ugron Zsolna: *Erdélyi menyegző*

PETRŐCZI ÉVA

Nem kell jósnőnek (vagy boszorkánynak) lenni ahhoz, hogy megjósoljuk: az *Úrilányok Erdélyben* (2010) című regényével méltán nagy sikerrel debütáló Ugron Zsolna három évvel később, 2013 adventjén-karácsonyán sem raktárak-nyűge egéredelt termelt – hanem kapós szellemi ínycsalatot. Megalkotta ugyanis, történelmi tényeket és fikciót remek arányérzékkel vegyítve, *Erdélyi menyegző* című históriáját, a viharos életű Báthory Annáról, a szépséges és csélcsap Gábor fejedelem, a tündérr királyfi, az erdélyi hölgyek és szolgálólányok agyonszeretgetett princepse nem kevésbé szép testvérhúgáról. Pontosabban: ez a Kolozsvárott született, kiskamasz kora óta Budapesten élő, manapság pedig Magyarország és Erdély, közelebbről Zabola között ingázó, végzettsége szerint jogász, majd főhivatású tévés, újabban pedig a gasztroturizmusban is jeleskedő úrhölgy meg merte tenni azt, amit nagyhírű elődei, Móricz Zsigmond és Makkai Sándor nem. Könyve elején fakóhajjú, pattanásos bőrű, zörgő csontú kamaszlány képében vezeti elénk később „világszép Báthory Anna”-ként emlegetett, híres-hírhedt főhősét. Akit – a regény asszonytörténelmi nézőpontjának szellemében – egy tehetséges kínai vajjakos nő, Lin praktikai szépítenek meg, ő varázsolja kóchaját sok-sok gyógynövényvel aranyvörös koronává, csúnyácska, foltos ábrázatát patyolat szépségű orcává. Ugron Zsolna műve egyébként sokkal érzékibb, mint a korábbi, férfias szó-tajtékokat vető Báthory Anna-regények. Érzékiségen itt természetesen nem csupán a Báthory családdal kapcsolatos sorokban (Erzsébetet, a csejtei várúrnőt is beleértve!) jócskán izzó szexualitásra, de a kora újkori Erdély kifinomult öltözékeire,

ékszereire, étkeire és növényekből főzött illatszereire is gondolnunk kell! Ám ugyanakkor, bármilyen illúzióromboló, mégsem elhanyagolható mikrotörténelmi elemként, a korszak orrfacsaró anti-higiéniájára is. Egy olyan, mocsokban és bűzben tobzódó időszakra, amikor egy rézkád, egy szerény fürdőkamra a paráznság netovábbjának, a boszorkányság előszobájának számított. A regény egyik mesteri csúcspontjában Anna fürdőháza félhomályában, lenge leplekben pancsolva bolondítja magába későbbi második férjét, Jósika Zsigmondot, egyetlen fia, Gábor apját: „A test vonala kirajzolódott, de több maradt takarva, mint felfedve. Ekkor lépett be Lin, aki egy fedeles ezüstkancsóval a kezében átsétált a szobán, a kancsóból a sarokban álló nő fejére illatos olajat öntött... Jósika eközben csak az udvarmesternőt látta, aki úgy dolgozott, háttal neki, hogy mögüle a csupasz testnek mindig csak egy-egy darabja villant ki egy pillanatra. Ha arrébb lépett volna Jósika Zsigmond, láthatott volna többet is, mást is, de kezdte élvezni a neki rendezett színjátékot, és nyugodtan szemlélődött – lát ő majd később többet is.” A köszvényes, mindig-álmos, megrögzött konyhavizitáló és a házasság elhálásra már alig képes Bánffy Dénes után Annának a Jósikával kötött frigy megváltás lehetne – de nem az. Móricz *Tündérbert*-jében Bethlen Gábor, Makkai Sándor *Ördögszekér* című regényében saját bátyja, Báthory Gábor volt Anna sóvárgó szerelmének tárgya. Most, sorsának 21. századi, s ráadásul egy „erdéli asszony kezé”-től (szabadon Balassi után!) és elméjétől származó ábrázolásában egy harmadik férfiú lép a szerelmi színtérre: Esterházy Miklós, a későbbi nádor, egy itt még se- neve, tekintélye fiatalember. Az történelmi tény, hogy Báthory Anna egyetlen fia a későbbi Esterházy-udvarban nevelkedett. Életének utolsó szakaszában, a kegyelemkenyéren töltött lengyelországi menekülés után pedig ugyancsak ő, a császár után a legfőbb méltóság és második felesége, Nyáry Krisztina adott menedéket a boszorkányperek sorával sújtott és minden vagyonából kiforgatott, bátyja halála után valóban ördögszekéreként, útszéli gyomként sodródó Annának. Hogy azután ennek a titokzatos „love story”-nak van-e valami történelmi alapja, azt még az az olvasó sem tudhatja biztosan, aki történetesen a tizenhetedik század kutatója. A „civil”, a „laikus” olvasók, az átlagos női olvasók pedig még kevésbé. De voltaképpen ez nem is lényeges: az Esterházy-közbizonyosság – igazi írói bravúrként – nem is igazán szerelmi történet, hanem kiváló lélektani érzékkel kiválasztott *katalizátor*, amely nyilvánvalóvá teszi: a pompa, a méltóság, a felületes sikerek-hódítások ellenére minden korok úgyszólván minden asszonyembere hordoz néhány gyógyíthatatlan sebet. Ugyanígy nem egy korszakhoz kötődő tanúság az is, hogy a tényleges, a pincebörtönnel és kínzásokkal járó, vagy a „csak” vádakat, mocskolódást termő boszorkányüldözés minden asszonnak kijár, ha szellemi képességeit nem képes a látszat-butaság jótékony leplebe burkolni. Különösen, ha – mint Anna esetében – ez az elmeél, ez a féktelen

életvágó nem egy közrendű, nem egy szegény, hanem egy gyönyörű és gazdag nőé. Akkor valóban rázúdulnak a gonosz erők, ráfogják azt is, amit (például a gyermekgyilkosságot!) nem követett el, s villámgyorsan megfosztják földi javaitól, ha már életét nem tudták első nekifutásra megkaparintani.

Ugron Zsolna könyve életregény ugyan, de egyszersem sokkal több is annál: egy jellegzetesen huszonegyedik századi és vállaltan női hangsúlyokkal megfogalmazott „Metamorphosis Transylvaniae”, amelyből természetesen nem hiányozhatnak a „pápista” és az „eretnek” huzakodások, a reformáció és az ellenreformáció erőinek küzdelmei sem. Az *Úrilányok Erdélyben* ehhez az Ugron-könyvhöz viszonyítva minden gazdagságával és szövevényességével együtt is csak szerény *ugróiskola*, (Ugroniskola!) de teljes szívvel kívánjuk a Szerzőnek, hogy ennek ellenére minél többen (még valamelyest szakirodalom-forgatást is vállalva!) vessék bele magukat a kora újkori erdélyi történelem, a jeles és a köznapok színes forgatagába.

(Libri, Bp., 2013)

● ACZÉL GÉZA (1947, Ajak) költő, műfordító ● BARNA PÉTER (1988, Sárospatak) kritikus, szerkesztő, újságíró ● BEDECS LÁSZLÓ (1974, Budapest) irodalomtörténész, kritikus ● DEBRECENI BOGLÁRKA (1981, Salgótarján) író, költő ● EGRESSY ZOLTÁN (1967, Budapest) író, költő, műfordító ● FILÓ MARIANN (1995, Gyula) költő ● HARTAY CSABA (1977, Gyula) költő ● H. NAGY PÉTER (1967, Budapest) irodalomtörténész ● HORVÁTH KORNÉLIA (1971, Budapest) irodalomtörténész, egyetemi tanár ● JUHÁSZ TIBOR (1992, Salgótarján) költő ● KADLÓT NIKOLETT (1986, Salgótarján) költő, szerkesztő, újságíró ● KERBER BALÁZS (1990, Budapest) költő ● NYILAS ATILLA (1965, Budapest) költő ● PETRŐCZI ÉVA (1951, Pécs) költő, irodalomtörténész, műfordító ● PUCHER BÁLINT (1989, Pécs) költő, kritikus ● SZÁSZI ZOLTÁN (1964, Tornalja) költő, író ● SZÁVAI ATTILA (1978, Vác) író ● SZENDI NÓRA (1988, Budapest) író, kritikus, szerkesztő ● SZIGETI JENŐ (1936, Budapest) teológus ● SZILI JÓZSEF (1929, Budapest) költő, irodalomtörténész ● SZUNYOGH PÁL (1963, Balassagyarmat) költő ●

VARGA ZSOLT (1986, Berettyóújfalú) festőművész ● ISKOLÁK ● 2004 – 2010 Magyar Képzőművészeti Egyetem, Budapest, festő szak; mesterek: Radák Eszter, Udvardy Emese, Maurer Dóra, Chilf Mária; 2000 – 2004 Ferenczy Zsolt festőművész műterme, Püspökladány ● DÍJAK, ÖSZTÖNDÍJAK ● 2014 K&h Műtárgyvásárlási program; 2011 Semmelweis Kiadó Tondó-pályázat; 2010 Pannon Color-díj; 2007, 2009 Amadeus Kisalkotói Ösztöndíj; 2008 Eon Pályázat különdíj ● KIÁLLÍTÁSOK ● 2014 Street view, Labor Galéria; 2013 11. Kunszt, Otthon, édes otthon, Miskolci Galéria; 2013 Budapest Jam, Stúdió Galéria; 2013 Artplacc, Tihany; 2013 Vidám kiállítás, Budapest, Bartók Béla út 10-12.; 2013 Display, Budapest, B29 Galéria / Szatyor bár; 2013 Building snitt # geometrikus terek, Budapest, 400 Bár; 2012 Artmarket, Budapest; 2012 Artplacc, Tihany; 2012 Három szoba, Mono Galéria; 2010 Best of Diploma, Budapest; 2009 Tetszés szerint, balatonboglári kápolnák; 2008 Urban experience, Holdudvar Galéria ● HONLAP ● www.artsite.hu; <http://www.saatchiart.com/ZsoltVarga> ●

Ára: ötszáz forint

„...örülni kell
mindennek és mindenkinek,
ha más nincs, annak, hogy vagyunk...”

Szabó Lőrinc

9 770555 886008 1 5 0 0 1